

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Arviointia askel askeleelta

Arviointisuunnitelma Minä olen tärkeä -pienryhmähankkeelle

Anni Nyman

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

04 / 2016

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Anni Nyman	Sivumäärä 40 ja 34 liitesivua
Työn nimi Arviointia askel askeleelta – Arviointisuunnitelma Minä olen tärkeä -pienryhmähankkeelle	
Ohjaava(t) opettaja(t) Anita Saaranen-Kauppinen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Joensuun Pelastakaa Lapset ry, Kaisa Kontkanen	
Tiivistelmä <p>Arvioinnin merkitys on kasvanut viime vuosikymmenten aikana. Etenkin kolmannella sektorilla tapahtuvan arviointitoiminnan tärkeys on korostunut ja se on nykyään jo edellytys joidenkin rahoitusten saamiselle. Kolmannelle sektorille ei ole toistaiseksi muodostunut yhtenäistä arviointikulttuuria, sillä arviointi on moniulotteinen ja laaja käsite, jolla voidaan tarkoittaa monia asioita.</p> <p>Opinnäytetyön tilaajana toimi Joensuun Pelastakaa Lapset ry. Yhdistyksellä oli tarve saada kehitettyä Minä olen tärkeä -pienryhmähankkeen arviointi yhdeksi selkeäksi malliksi, jota olisi mahdollista hyödyntää vuosittain. Tarpeiden pohjalta opinnäytetyöprosessin tavoitteina oli luoda laadukkaat ja hyödynnettävät arviointimateriaalit, jotka ovat esitetty selkeässä ja tiiviissä arviointisuunnitelmassa. Tavoitteenani oli myös luoda uutta tietoa, joka tukee arviointitoimintaa. Opinnäytetyöhön liittyvät tavoitteet toteutuivat prosessin aikana.</p> <p>Opinnäytetyöni tuotoksena syntyi arviointisuunnitelma yhdistyksen pienryhmähankkeelle. Arviointisuunnitelma sisältää keskeisimmät tiedot hankkeesta ja siihen liittyvästä arvioinnista. Arviointisuunnitelmaa on tarkoitus muokata toiminnan kehittyessä.</p> <p>Keräsin arviointisuunnitelman laatimista tukevaa aineistoa informoidulla kyselyllä, johon vastasi vapaaehtoiset ohjaajat. Lisäksi haastattelin pienryhmätoiminnan vastaavaa Kaisa Kontkasta teemahaastattelun muodossa. Aineiston pohjalta rakentui arviointisuunnitelma sekä sen liitteenä olevat kyselylomakkeet. Arviointisuunnitelman pohjana on hyödynnetty myös kirjallisuudesta löytyvää tietoperustaa.</p> <p>Tämän opinnäytetyön tuotos on kohdennettu Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n Minä olen tärkeä -toiminnalle. Yhden hanketoiminnan lisäksi arviointisuunnitelmaa on mahdollista hyödyntää myös muissa hankkeissa malliesimerkkinä yhdestä arviointisuunnitelmasta.</p>	
Asiasanat arviointi, kolmas sektori, arviointimenetelmät	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree programme of civic activities and youth work

ABSTRACT

Author Anni Nyman	Number of Pages 40 and 34 pages of attachments
Title Evaluation step by step – An evaluationplan for “I am important” -project	
Supervisor(s) Anita Saaranen-Kauppinen	
Subscriber and/or Mentor Save the Children Joensuu, Kaisa Kontkanen	
Abstract <p>The meaning of evaluation has increased during the last few decades. Especially the importance of the evaluation has emphasized in the voluntary sector and evaluation is nowadays a prerequisite for some source of fundings. Currently there is no coherent evaluation culture in the voluntary sector because evaluation as a concept is ambiguous and wide and it can mean various things.</p> <p>This thesis was made for Save the Children Joensuu. The association had an urge to make evaluation of “I am important” -project in more lucid form that could be tapped every year. The aims of this thesis were to create high-quality and recoverable evaluation materials that are presented in a compact and lucid evaluationplan. One of the aims was also to create new information that supports projects evaluation. The aims in this thesis were fulfilled during this process.</p> <p>The output of this thesis was evaluationplan for the “I am important” -project. The evaluationplan contains the most essential facts about the project and its evaluation. The plan will be adjusted when the project develops.</p> <p>The material was collected with a inform enquiry that was done by voluntary instructors. Projects employee was also interviewed in form of theme interwiev. The evaluation plan and its enquiryforms were made on the grounds of collected data. The data from the litterature has also been exploited in the evaluation plan.</p> <p>The output of this thesis has allocated Save the Children Joensuus' "I am important" -project. This evaluation plan can be however used as an example of evaluation plan to other organizations.</p>	
Keywords evaluation, voluntary sector, evaluation methods	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ	6
2.1 Pelastakaa Lapset ry	6
2.2 Joensuun Pelastakaa Lapset ry	7
2.3 Minä olen tärkeä -pienryhmähanke	8
2.4 Raha-automaattiyhdistys	9
3 ARVIOINTI KOLMANNELLA SEKTORILLA	11
3.1 Arviointi-käsite	12
3.2 Arvioinnin historiaa Suomessa	13
3.3 Arviointisuunnitelma	14
3.4 Arviointi kolmannella sektorilla	16
4 AINEISTOKERUU	18
4.1 Kysely	19
4.2 Kyselyn tulokset ja analyysi	20
4.3 Haastattelu ja tulokset	23
5 OPINNÄYTETYÖN TUOTOS	25
5.1 Arviointisuunnitelman rakentaminen	26
5.2 Tuotos: arviointisuunnitelma	30
5.3 Kehittämisehdotuksia	32
6 ARVIOINTI JA POHDINTA	34
6.1 Omat oppimiskokemukset	35
6.2 Lopuksi	36
LÄHTEET	38
LIITTEET	41
LIITE 1: Kyselylomake Minä olen tärkeä -pienryhmäohjaajille	41
LIITE 2: Arviointisuunnitelma	45

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aihe tuli Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n tarpeesta saada Minä olen tärkeä -pienryhmähankkeen arviointia kehitettyä selkeämpään malliin. Otin aiheen vastaan melko varmana siitä, että tiedän mitä kaikkea arviointi pitää sisällään. Nopeasti kuitenkin ymmärsin, että sen hetkiset tietoni ja taitoni arvioinnista olivat vain pintaraapaisu suuresta ja vaativasta kokonaisuudesta, jonka yhteiskunnallinen merkitys on kasvanut entisestään viime vuosikymmenien aikana.

Arviointia tehdään joka päivä niin työssä kuin arkielämässäkin (Koskela & Harju 2012, 6). Termi ”arviointi” on vakiintunut puhekieleen ja sitä käytetään monissa eri yhteyksissä. Arviointi on tärkeä osa jokapäiväistä työn kehittämistä sekä laadun tarkkailua, mutta miksi kuitenkin on niin, että arviointia ja sen tarjoamia mahdollisuuksia ei hyödynnetä laajemmin? Kolmannen sektorin näkökulmasta arviointikäytännöt ovat hyvin vaihtelevia eikä yhtenäisiä toimintatapoja ole rakennettu, joten arviointikulttuuri ei ole juurtunut järjestötyöhön (mt., 9).

Opinnäytetyöni tilaaja, Joensuun Pelastakaa Lapset ry, halusi Minä olen tärkeä -pienryhmähankkeeseen arviointisuunnitelman, jotta vuosittain tehtävä arviointiprosessi helpottuisi ja selkeytyisi. Pitkántähtäimen tavoitteena on juurruttaa arviointisuunnitelma osaksi hankkeen toimintaa, joka toimisi perustana hankkeessa tehtävälle arvioinnille tästä eteenpäin. Kun toimintaa arvioidaan vuosi vuodelta saman mallin mukaisesti, toiminnan kehitystä on helppo verrata aikaisempiin vuosiin. Lisäksi selkeä ja jäsenelty suunnitelma tekee arvioinnin toteutuksesta helppoa, eikä se vie resursseja muusta hankkeessa tehtävästä työstä.

Opinnäytetyöni tavoitteena on laatia laadukkaat ja hyödynnettävät arviointimateriaalit, joita pystytään muokkaamaan toiminnan kehittyessä. Arviointiin liittyvien materiaalien tulee olla tiiviissä ja selkeässä muodossa, jotta niitä pystytään soveltamaan käytännön toimiin helposti. Opinnäytetyöni tavoitteena on löytää kattava arviointiin liittyvä tietoperusta, johon arviointisuunnitelma perustuu. Tietoperustan pohjalta haluan tuottaa uutta tietoa hankkeen arviointitoiminnasta, joka helpottaa arviointityön tekemistä. Opinnäytetyöprosessiin liittyy myös omia henkilökohtaisia tavoitteitani. Toivon oppi-

vani koko kehittämistyöprosessista uusia asioita kuten tutkimusmenetelmien käyttöä. Lisäksi toivon oppivani prosessin aikana pitkäjänteisyyttä sekä tieteellisen tekstin kirjoittamista.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Opinnäytetyön tilaaja on Joensuun Pelastakaa Lapset ry ja opinnäytetyö on toteutettu yhdistyksen hallinnoimalle Minä olen tärkeä -pienryhmähankkeelle. Joensuun Pelastakaa Lapset ry on valtakunnallisen Pelastakaa Lapset ry:n jäsenyhdistys, joka toimii paikallisella tasolla Joensuussa. Joensuussa toimii myös Pelastakaa Lapset ry:n Itä-Suomen aluetoimisto, joka tekee tiivistä yhteistyötä paikallisyhdistyksen kanssa

2.1 Pelastakaa Lapset ry

Pelastakaa Lapset ry on vuonna 1922 perustettu maailmanlaajuinen kansalaisjärjestö, joka on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton. Kansalaisjärjestön perustehtävänä on edistää lapsen oikeuksien toteutumista. (Pelastakaa Lapset ry 2016a.) Pelastakaa Lapset ry on voittoa tavoittelematon organisaatio, joka pyrkii parantamaan koko lapsiväestön asemaa niin Suomessa kuin ulkomaillaakin (Pelastakaa Lapset ry 2016b).

Lasten välitön ja pysyvä auttaminen tapahtuu laadukkaana lastensuojelutyön, lapsipoliittisen vaikuttamisen sekä vilpittömän auttamisen kautta. Järjestön toimintaa ohjaa YK:n lapsenoikeuksien yleissopimus. Pelastakaa Lapset ry on osa kansainvälistä Save the Children -liikettä, joka toimii noin 120 maassa. Liikkeen toiminta antaa lapsille toivoa, tukea ja turvaa ja sen suurimpana tavoitteena on maailma, jossa jokaisella lapsella on oikeus elämään, koulutukseen ja suojeluun. (Pelastakaa Lapset ry 2016b.)

Pelastakaa Lapset ry:n missiona on parantaa tapaa, jolla lapsia kohdellaan sekä saada aikaan välittämiä ja pysyviä parannuksia lasten elämään. Järjestön visiona on maailma, jossa toteutuu jokaisen lapsen oikeus elämään, suojeluun, kehittymiseen ja osallistumiseen. (Pelastakaa Lapset ry 2016c.)

Pelastakaa Lapset ry:n toimintaan kuuluu esimerkiksi erilaiset vapaaehtoistyöt, adoptio-, kummi-, hätäapu- sekä lomakotitoiminta. Lisäksi organisaatiolla on erilaisia kehitysyhteistyöhankkeita. Pelastakaa Lapset rahoittaa toimintansa esimerkiksi jäsenmaksuista, Raha-automaattiyhdistykseltä, kuntien palvelutoiminnan tuotoista sekä varainhankinnan ja erilaisten lahjoitusten kautta. (Pelastakaa Lapset ry 2016b.)

Eri paikkakunnilla Suomessa Pelastakaa Lapset -liikettä edustavat paikallisyhdistykset, jotka samalla tarjoavat paikallista vapaaehtoistoimintaa omille paikkakunnilleen. Myös paikallisyhdistysten toimintaa ohjaa YK:n lapsen oikeuksien sopimus. (Pelastakaa Lapset ry 2016d.) Suomessa toimii noin 80 paikallisyhdistystä, joista suurin osa toimii vapaaehtoisvoimin ja jäseneksi voi liittyä kuka tahansa (Pelastakaa Lapset ry 2016e).

2.2 Joensuun Pelastakaa Lapset ry

Joensuun Pelastakaa Lapset ry on valtakunnallisen Pelastakaa Lapset ry:n paikallinen jäsenyhdistys. Yhdistyksen tavoitteena on vaikuttaa lapsiväestön asemaan erityisesti huomioiden ne lapset ja nuoret, joiden elinympäristö on vaikea ja olosuhteet haavoittavat. Yhdistyksen toimintaa ohjaa YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Yhdistys on katto-organisaationsa tapaan voittoja tavoittelematon. (Joensuun Pelastakaa Lapset ry 2016a.)

Joensuun Pelastakaa Lapset ry on perustettu vuonna 1960, joten sillä on vankat juuret paikallisessa lapsiväen asemaan vaikuttamisessa. Sadat vapaaehtoiset ovat mahdollistaneet yhdistyksen toiminnan aina sen perustamisesta lähtien, sillä toimintatavat ovat olleet pieniä. Nykypäivänä vapaaehtoisten tarve lastensuojelun saralla tuntuu kasvavan ja lasten elinympäristö muuttuu nopeaa vauhtia. (Joensuun Pelastakaa Lapset ry 2016b.)

Joensuun Pelastakaa Lapset ry tekee ehkäisevää lastensuojelutyötä paikallisella tasolla (Joensuun Pelastakaa Lapset ry 2016a). Ehkäisevä lastensuojelu käsitteenä tarkoittaa lasten hyvinvoinnin edistämistä sekä hyvinvointia uhkaavien riskien ennakointia ja niiden vähentämistä. Vapaaehtoiset järjestöt ja yhdistykset ovat yksi esimerkki ehkäisevän lastensuojelutyön toteuttavasta tahosta. Ehkäisevän lastensuojelun tuki annetaan niille lapsille ja perheille, jotka eivät ole entuudestaan lastensuojelun asiakkaita. (Taskinen 2012, 15, 32.) Joensuun Pelastakaa Lapset ry tarjoaa kuitenkin toimintaansa myös lastensuojelun asiakkaille.

Yhdistyksen toimintamuotoja ovat yhdistyksen perustyön lisäksi esimerkiksi jokavuotinen maksuton lasten kesäleiri sekä pienryhmähankkeen hallinnointi ja sen kehittäminen. Joensuun Pelastakaa Lapset ry ylläpitää yhteistyötä muiden Joensuussa lasten kanssa toimivien tahojen kanssa. Yhdistyksellä on myös tiivis kumppanuussuhde Joensuussa sijaitsevan Pelastakaa Lasten Itä-Suomen aluetoimiston kanssa. Joensuun Pelastakaa Lapset ry hallinnoi parhaillaan Minä olen tärkeä -pienryhmähanketta sekä Nuoret ja digitaalinen pelaaminen -projektia. (Joensuun Pelastakaa Lapset ry 2016b.)

2.3 Minä olen tärkeä -pienryhmähanke

Minä olen tärkeä -pienryhmätoiminta on Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n hallinnoima hanke, joka tarjoaa maksutonta pienryhmätoimintaa 10–15 -vuotiaille lapsille. Hankkeen kohderyhmänä ovat lapset, joilla on ongelmia kaverisuhteissa tai heillä ei ole omanikäistä vertaisryhmää, jossa olla mukana. Ongelmat kaverisuhteissa saattavat johtua esimerkiksi ujoudesta, sairaudesta tai yhä enenevässä määrin ylivilkkauden aiheuttamasta levottomuudesta. (Joensuun Pelastakaa Lapset ry 2015a.)

Ryhmät alkavat syksyllä koulujen alettua ja ne kokoontuvat kouluvuoden mukaisesti aina toukokuulle saakka. Ryhmät kokoontuvat viikoittain puolentoista tunnin ajan pääsääntöisesti samassa kerhotilassa. Pienryhmät ovat sukupuolisensitiivisiä ryhmiä ja ryhmissä on kerholaisia 3–6. Myös kehitysvammaisille tytöille ja pojille on omat pienryhmänsä. Ryhmäkerroilla käsitellään erilaisia teemoja, joihin lapset pääsevät

itse vaikuttamaan. Toiminnan pitkäkestoisuus mahdollistaa kerholaisten keskinäisen ryhmäytymisen sekä ystävyysuhteiden luomisen. (Joensuun Pelastakaa Lapset ry 2015a.)

Jokaisella ryhmällä on kaksi aikuista ohjaajaa, jotka tekevät ryhmänohjausta vapaaehtoistyönä. Ohjaajat ovat opiskelijoita, jotka saavat vapaaehtoistyönsä kautta tärkeän kokemuksen pienryhmänohjaamisesta. Yhteensä ohjaajia on vuosittain 12–14. (Joensuun Pelastakaa Lapset ry 2015a.) Vapaaehtoisilla ohjaajilla on kerran kuukaudessa ohjaajien tapaaminen, joissa käsitellään erilaisia pienryhmäohjaukseen liittyviä teemoja. Kerroilla käydään myös läpi kerhojen kuulumiset ja keskustellaan ongelmatilanteista. Tapaamisiin voidaan pyytää myös kasvatusalan ammattilaisia kertomaan ohjaajia kiinnostavista asioista, kuten seksuaalikasvatuksesta tai erityislapsista. (Joensuun Pelastakaa Lapset ry 2014.)

Vanhemmat ilmoittavat lapsensa kerhoon joko lehti-ilmoituksen nähtyään tai koulujen oppilashuollon suosituksesta. Myös lastensuojelun perhetyöntekijät tekevät hankkeen kanssa yhteistyötä suosittelemalla asiakkailleen pienryhmätoimintaa. (Joensuun Pelastakaa Lapset ry 2015a.) Kerhon toimintaan voi osallistua myös kesken toimintakauden, mikäli kerhoissa on vielä tilaa.

Hankkeen toimintaa rahoittaa Raha-automaattiyhdistys eli RAY. RAY:n myöntämän rahoituksen avulla hankkeeseen on palkattu yksi työntekijä, joka käyttää ammatinimikettä pienryhmätoiminnanvastaava. Työntekijä vastaa kokonaisuudessaan pienryhmätoiminnan suunnittelusta ja sen toteutuksesta sekä vapaaehtoistoiminnan koordinoinnista. (Joensuun Pelastakaa Lapset ry 2014.)

2.4 Raha-automaattiyhdistys

Raha-automaattiyhdistys eli RAY tarjoaa täysi-ikäisille pelaajille ympäri Suomea pelikokemuksia, joista saatu voitto ohjataan sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan sekä sotaveteraanien hyväksi. RAY:n toimintaa ohjaavat arvot ovat luotettavuus, asiakaskeskeisyys sekä toiminnan tehokkuus. (RAY 2016a.)

RAY:n toiminnasta saatu voitto käytetään terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen Suomessa. RAY jakaa avustuksia hakemusten perusteella ja avustusten jakoa ohjaa avustuslain lisäksi RAY:n laatimat avustuslinjaukset sekä sosiaali- ja terveysministeriön tulossopimus. Avustuksia jaetaan vuosittain noin 800 järjestölle, joissa työskentelee yhteensä kymmeniä tuhansia henkilöitä. Järjestön tekemän työn kautta RAY:n avustuksista hyötyvät lähes kaikki suomalaiset. (RAY 2016a.) RAY noudattaa toiminnassaan eettisiä sekä hyvän hallinnon periaatteita. RAY on luonut arvoketjun (kuva 1), jossa toiminta alkaa pelaaja-asiakkaasta ja päättyy aina avunsaajaan asti, samalla hyödyttäen koko yhteiskuntaa. (RAY 2016e.)

Kuva 1: RAY:n arvoketju (RAY 2016e)

RAY:lta voi hakea avustusta yhdistysrekisteriin rekisteröityneet yleishyödylliset yhdistykset, joiden tavoitteina on edistää terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia (RAY 2016c). Järjestöt voivat hakea RAY:lta yleisavustusta järjestön yleiseen toimintaan tai kohdennettua toiminta-avustusta, jolloin järjestö saa avustusta tiettyyn osaan sen toiminnassa. Lisäksi RAY:lta voidaan hakea erityisavustuksia investointeihin tai projekteihin. (RAY 2016d.)

Minä olen tärkeä -pienryhmätoiminta rahoitetaan Raha-automaattiyhdistyksen myöntämällä Ak-rahoituksella, joka tarkoittaa kohdennettua toiminta-avustusta (Joensuun Pelastakaa Lapset ry 2015b). Kohdennetun toiminta-avustuksen käyttöehdot tässä ovat muita avustuslajeja tiukemmat. Kohdennettua toiminta-avustusta saavat toiminnot ovat yleensä jatkuvaluonteisia ja rahoitusta myönnetäänkin jo olemassa olevaan vakiintuneeseen toimintaan. (Myllymäki & Tetri 2001, 72, 156.) Kohdennettujen toiminta-avustusten myöntämisessä korostetaan palvelutuotannosta sekä kuntien velvollisuuksista erottuvaa toimintaa (Vanhapiha, Tiilikainen, Veikkolainen, Tolvanen, Kuokka & Lidman 2013, 62).

3 ARVIOINTI KOLMANNELLA SEKTORILLA

Arviointi käsitteenä on hyvin moniulotteinen ja esimerkiksi koulumaailmassa se ymmärretään erilaisena ilmiönä kuin terveydenhuollossa. Tässä opinnäytetyössä arviointia tarkastellaan kolmannen sektorin ja etenkin hanketyön näkökulmasta.

Kolmannella sektorilla tarkoitetaan julkisen toiminnan, yritysmarkkinoiden sekä perheiden ulkopuolelle jäävää toimintaa, joihin kuuluvat esimerkiksi järjestöt, yhdistykset, säätiöt ja urheiluseurat. Kolmannen sektorin erottaa muista sektoreista ei-voittoa tavoitteleva kansalaistoiminta sekä vahva vapaaehtoistoiminta. Kolmannen sektorin toiminta linkittyy vahvasti arvoperustaiseen ja omaehtoiseen toimintaan. (Konttinen 2016.)

Arvioinnin asema ja merkitys ei ole aina ollut itsestäänselvyys ja siihen ovat vaikuttaneet erityisesti yhteiskunnalliset sekä poliittiset muutokset ja päätökset. Arviointi sekä siihen liittyvät toimenpiteet ja vaatimukset kehittyvät koko ajan, joten myös organisaatioiden arviointitoiminnan tulee seurata kehitystä.

3.1 Arviointi-käsite

Arvioinnista ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää, joka kattaisi koko arvioinnin kokonaisuuden (Koskela & Harju 2012, 5). Arvioinnille on olemassa erilaisia määritelmiä ja alakäsitteitä, jotka eroavat toisistaan joko huomattavasti tai sitten niissä esiintyy vain pieniä vivahde-eroja. Tässä opinnäytetyössä arvioinnilla tarkoitetaan seuraavassa kappaleessa määriteltyjä asioita.

Arviointi voidaan mieltää tietyn asian arvon tai ansion määrittelyä (Robson 2000, 18; Harju 2004, 63; Aalto-Kallio, Saikkonen & Koskinen-Ollonqvist 2009, 9). Arviointi voidaan määritellä myös systemaattisena tiedon keräämisellä ja tutkimisena, joiden avulla tehdään johtopäätöksiä kerätyn tiedon ja siitä tehtyjen päätelmien pätevyydestä (Trochim 2006a). Petri Cederlöf (2000) puolestaan määrittelee arvioinnin mittauksena, jossa arviointikohdetta järjestelmällisesti verrataan ja suhteutetaan arviointiperusteeseen (Harju 2004, 63).

Arvioinnilla on monenlaisia tarkoitusperiä ja sitä voidaan hyödyntää monenlaisissa yhteyksissä. Arviointityöllä saadaan tietää mitä tuloksia toiminnalla on saatu aikaan sekä miten toimintaa tulisi kehittää (Henriksson, Linnolahti & Harju 2015, 5). Arvioinnin tarkoituksena on selvittää, onko toiminta vastannut sille asetettuja tavoitteita. (mt., 5.) Arviointi täyttää tehtävänsä parhaiten silloin, kun se tuottaa uutta tietoa sekä kehittää aktiivisesti arvioinnin kohteena ollutta toimintaa. Toiminnan kohderyhmän tyytyväisyyden edistäminen sekä palvelujen laadun parantaminen onnistuvat niin ikään arvioinnin avulla. (Koskela & Harju 2012, 16–17.)

Arviointityötä tehdään eri organisaatioissa monenlaisista syistä ja jokaisella on oma suhtautumisensa arviointityöhön. Arviointi voidaan kokea ylimääräisenä työtehtävänä, joka tehdään mahdollisimman pienillä resursseilla. Osa voi pelätä arvioinnista

tulevaa kritiikkiä, joka kohdistuu omaan työhön. Arvioinnin avulla johtoasemassa olevat henkilöt näkevät, ovatko heidän tuottamansa palvelut tai työ tehokasta ja kannattavaa, kun taas työntekijät haluavat osoittaa arvioinnin avulla, että heidän tekemänsä työ on arvokasta. Karkeasti sanottuna arviointia tehdään, jotta tietystä toiminnosta nähdään, ovatko ne kannattavia vai ei. (Hoggarth & Comfort 2010, 14-15.)

Arviointi voidaan jakaa kahden tavan mukaan sisäiseen ja ulkoiseen arviointiin. Sisäinen arviointi on organisaation sisällä tapahtuvaa arviointia ja siitä usein puhutaan itsearviointina. (Harju 2004, 63.) Ulkoisessa arvioinnissa arviointityö tilataan ulkopuoliselta toimijalta, joka arvioi toimintaa objektiivisesti (Henriksson, Linnolahti & Harju 2015, 5). Myös vertaisarviointia hyödynnetään arviointityössä. Vertaisarvioinnilla tarkoitetaan samaan ammattiryhmään kuuluvien tai saman ongelman kanssa työskentelevien henkilöiden kesken tapahtuvaa keskinäistä arviointia, jossa vertaisryhmä arvioi kriittisesti omaa ja toisten toimintaa. (Koskela & Harju 2012, 5.)

Tämän opinnäytetyön tuotoksessa arviointi pyritään toteuttamaan käytännön arviointina. Käytännön arvioinnin keskeisiä ominaisuuksia ovat paikallisuus, lyhytkestoisuus, rajallisten resurssien käyttö sekä yksittäiset paikat (Robson 2000, 18). Minä olen tärkeä -pienryhmähankkeen arviointiprosessi täyttää kaikki käytännön arvioinnin kriteerit.

3.2 Arvioinnin historiaa Suomessa

Arviointi on aina ollut jonkinlaisessa roolissa suomalaisessa yhteiskuntapoliittisessa suunnittelussa ja tavoiteasettelussa. Merkittävä muutos arvioinnin yhteiskunnallisessa merkityksessä tapahtui 1990-luvulla, jolloin arvioinnista tuli vaivihkaa kiinteä osa julkista toimintaa. Syitä tähän on monia, mutta tärkeimpinä seikkoina pidetään uutta julkisen johtamisen ajattelutapaa, 1990-luvun talouslamaa sekä Suomen liittymistä Euroopan unioniin vuonna 1995. (Virtanen 2007, 26.)

1990-luvun alussa Suomeen rantautui uusi julkisjohtamisen konsepti, joka toi kuntiin ja valtion virastoihin uusia arviointikäytäntöjä. Uusi johtamismalli liittyi hallinnon hajauttamiseen, huomion kiinnittämiseen työn panoksista sen tuotoksiin, tuloksiin sekä

vaikutuksiin. Konseptin tarkoituksena oli myös siirtää päätösvaltaa organisaatioissa alaspäin. Myös uudet tulosraportointimallit liittyivät arvioinnin juurtumiseen virastoissa. (Virtanen 2007, 27.)

1990-luvulla Suomessa vaikuttanut talouslama muutti myös osaltaan suomalaista julkishallintokulttuuria ja sen suhtautumista arviointitoimintaan. Julkiselle toiminnalle vaadittiin tilintekovastuuta ja samalla julkisten varojen käyttöön liitettiin raportointivaatimuksia. Arviointikulttuurin menettelyjen ja tekniikoiden katsotaan saaneen lisävaikutuksia tämänkaltaisista toiminnoista, joiden katsotaan olleen säästötoimenpiteitä. (mt., 27.)

Suomen liittyminen Euroopan unioniin (EU) merkitsi rakennerahasto-ohjelmien rahoitusta maahan. EU:n rakennerahasto-ohjelmiin liittyi korostettu vaatimus toiminnan arvioinnista ennen niiden toteutumista, niiden aikana sekä niiden päättyessä. Epävakaaseen taloustilanteeseen liittynyt huoli varojen väärinkäytöstä juurrutti arvioinnin olennaisena osana EU:n rakennerahastojen käyttöpolitiikkaa. (mt., 27.)

1990-luvulta julkiseen toimintaan liittyvän arviointityön määrä on kasvanut moninkertaiseksi. Kasvuun on vaikuttanut Suomen EU-jäsenyyden lisäksi hallinnon ohjausjärjestelmien muutos, joka on lisännyt arviointitoimintaa ja sen merkittävyyttä hallinnon tasolla. 1980-luvulla Suomen valtio määritteli hyvin tarkkaan kuntien sisällä tapahtuvista toiminnoista, kun taas nykypäivänä kunnilla on vapaus ja vastuu tehdä itsenäisiä päätöksiä, jolloin arviointia tehdään eri näkökulmasta. Nykypäivänä Suomessa arviointityö on moniportaista ja se ulottuu monelle hallinnon tasolle. (mt., 28.)

3.3 Arviointisuunnitelma

Huolellinen valmistautuminen ja selkeä suunnittelu mahdollistavat onnistuneen arvioinnin tekemisen. Onnistuneen arvioinnin tekemisen tueksi ja oppaaksi voi laatia arviointisuunnitelman. Arviointisuunnitelma on järjestön yleinen opas, johon on kirjattu arviointiin tarvittavat käytännön toimenpiteet, arvioinnin resurssit sekä arvioinnista saatujen tulosten hyödyntäminen lyhyesti ja ytimekkäästi. (Harju 2004, 64; RAY 2016b, 4-5.) Arviointisuunnitelma auttaa jäsentämään arvioinnin prosessia ja sen

avulla arviointiin liittyvät valinnat tulevat näkyviksi (Henriksson, Linnolahti & Harju 2015, 16). Arviointisuunnitelma on yksi osa arviointistrategian kokonaisuuden toteuttamista, mutta se ei ole arviointitutkimuksen metodi vaan ennemminkin yleinen lähestymistapa arviointiprosessiin (Robson 2000, 72).

Catherine Hakim (1987) kuvaa erilaisten suunnitelmien olevan loppujen lopuksi samankaltaisia. Kaikissa suunnitelmissa esiintyy suunnitelmalle asetetut tavoitteet, käyttötarkoitus, aikomukset, sijainti, aika, raha sekä työvoiman saatavuus. Hakim (1987) mukaan suunnitelmissa on myös paljon kysymys tyylistä ja tyyliä. Suunnitelma tehdään suunnittelijan omien mieltymyksien mukaan, mutta suunnittelijan tulee ottaa huomioon myös suunnitelman toteuttajan maku ja mielipiteet. (Robson 2000, 72.) Nämä kaikki asiat pätevät niin ikään myös arviointisuunnitelman laatimiseen ja toteuttamiseen.

Arviointisuunnitelman laatiminen vaatii tiettyjä edellytyksiä sen toteuttamisympäristössä. Arvioinnin toteutusympäristön ilmapiirin tulee olla myönteinen ja arviointia tukeva. Lisäksi ilmapiirin turvallisuus on edellytys arvioinnille, sillä arviointi koskee aina ihmistä tai ihmisen tekemää työtä. Muita edellytyksiä arvioinnille on yhteinen halu kehittää toimintaa sekä samankaltainen arvolähtökohta arviointityölle. Tärkeää on, että arviointia pystytään tekemään rakentavassa, myönteisessä ja arviointia tukevassa hengessä. (Harju 2004, 64-65.) Tietynlaisen ilmapiirin saavuttamiseksi, arvioivan ajattelutavan ja työotteen tulee koskettaa kaikkia organisaation työntekijöitä, eikä vain johtoasemassa olevia tai arviointia toteuttavia henkilöitä (Koskela & Harju 2012, 12).

Arviointi kannattaa suunnitella jo ennen varsinaista toimintaa, vaikka arviointiprosessi muuttuisikin toiminnan kehittyessä (Nikula 2011, 69). Lopullinen arviointisuunnitelma tulee hyväksyttävä johtokunnalla tai hallituksella. Yksittäiset muutokset tekee arvioinnin toteuttaja ja muutoksen hyväksyy esimies. (Harju 2004, 64.) Kun suunnitelman tekee huolella, siitä on hyötyä pidemmäksi aikaa. Arviointisuunnitelmaa tulee kuitenkin päivittää tietyin väliajoin, jotta se on yhtenäinen toiminnan kehityksen kanssa. (Henriksson, Linnolahti & Harju 2015, 16.)

3.4 Arviointi kolmannella sektorilla

Kuten jo aikaisemmin tekstissä on käynyt ilmi, 1990-luvulta lähtien arviointitoiminta julkisessa toiminnassa on lisääntynyt runsaasti. Erityisesti vaikuttavuuden osoittaminen on tullut myös kolmannen sektorin arviointityössä entistä tärkeämmäksi. (Koskela & Harju 2012, 4.) Arviointi on olennainen osa laadun varmistamista sekä toiminnasta seuranneiden vaikutusten perustelua (Kurikka 2016).

Arviointi on osa järjestöjen tekemää laatutyötä sekä toiminnan pysyvää kehittämistä (Harju 2004, 62). Järjestötoimijat ovat omien toimintaympäristöjensä asiantuntijoita, jolloin järjestötyöntekijät näkevät kehittämistarpeita ilman muodollista ja virallista arviointia. Tällöin arviointi saatetaan kokea järjestöjen toiminnassa vain ylimääräisenä työnä tai mekaanisena toimintona, johon ei varata siihen todellisuudessa tarvittavia resursseja. Järjestöjen suhtautuminen viralliseen arviointityöhön on kuitenkin muuttunut vuosien varrella myönteisemmäksi ja se nähdään nykyään yhä enenevässä määrin kiinteänä osana oman toiminnan kehittämistä. Julkisen rahoituksen piirin toiminnassa velvoite arviointiin tulee rahoittajalta ja siitä on tullut osa rahoituksen ehtoja. RAY:n lakisääteisiin tehtäviin kuuluu sen rahoituksen piirissä olevien toimintojen arviointi ja seuranta, jolla arvioinnin tarvetta pystytään perustelemaan. (Henriksson, Linnolahti & Harju 2015, 5–11.)

Järjestöissä arviointityö tapahtuu pääosin sisäisenä arviointina, sillä harvalla järjestöllä on resursseja ulkoisen arvioijan palkkaamiseen (Harju 2004, 63). RAY:n vuonna 2011 teettämän kyselyn mukaan, vuosina 2009-2010 alle 10 % RAY:n tukemista hankkeista tai järjestöistä on tilannut ulkoisen arvioijan arvioimaan toimintaansa (Koskela & Harju 2012, 10). Järjestöjen toiminnalle kuitenkin tekisi hyvää, jos niiden toimintaa tarkasteltaisiin ulkoisen arvioijan toimesta. Järjestöissä voidaan hyödyntää myös vertaisarviointia, jossa esimerkiksi johtokunnan jäsenet arvioivat toisten jäsenten organisaatioiden toimintaa. Vakiintunein arvioinnin muoto järjestöissä on kuitenkin itsearviointi, jossa arviointi kohdistuu omaan toimintaan sekä omiin tavoitteisiin ja toimintaedellytyksiin. (Harju 2004, 63–64.)

Arvioinnin hyödynnettävyyttä työpaikoilla voidaan edistää nimeämällä erikseen henkilö, jonka vastuulla on organisaatiossa tapahtuva arviointitoiminta. Itsearviointin uskottavuutta ja hyödynnettävyyttä lisää, mikäli kyseisellä arvioijalla on organisaatiossa korkea status. Vaikutuksista huolimatta RAY:n tekemä tutkimus osoittaa, että vain yli neljäsosalla järjestöistä on nimetty henkilö, joka vastaa omien organisaatioidensa arviointitoiminnan toteutuksesta. (Koskela & Harju 2012, 13.)

Arviointi auttaa organisaatioita osoittamaan oman toiminnan tuloksia ja järjestöt ovatkin velvollisia osoittamaan jäsenistölleen sekä sidosryhmilleen mitä toiminnalla on saavutettu (Henriksson, Linnolahti & Harju 2015, 8; Koskela & Harju 2012, 12). Arviointitieto on arvokkainta silloin, kun siitä hyötyvät tiedon tuottaja, tilaaja ja itse kohde (Henriksson ym. 2015, 8). Järjestöt ovat velvollisia osoittamaan toiminnan vaikuttavuutta myös rahoittajalle, erityisesti julkisrahoitteisten hankkeiden kohdalla. Esimerkiksi RAY:n rahoittamissa hankkeissa itsearviointi on pakollista, mutta ulkoista arviointia RAY ei vaadi (Kurikka 2016). RAY on luonnut itsearviointin tueksi itsearviointioppaan, joka sisältää konkreettisia malleja sekä erilaisia materiaaleja arvioinnin toteuttamiseksi (RAY 2016b, 3).

Yksi järjestöjen arviointitoiminnan haaste on, että suullista palautetta ei kirjata ylös ja dokumentoida, sillä niitä ei mielletä virallisiksi arviointitiedoiksi. Suullisten palautteiden kirjaaminen on tärkeää, jotta arviointia voitaisiin toteuttaa mahdollisimman pienin resurssein, eikä samaa tietoa joutuisi kysymään useampaan kertaan. Järjestöjen tulisi tehdä arvioinnista systemaattista ja läpinäkyvää, jolloin arviointi dokumentoidaan saman tien ja arvioinnista esille nousseet tiedot olisivat paremmin hyödynnettävissä. (Henriksson ym. 2015, 12.)

Järjestöissä tehtävä työ on aina ihmisen tekemää. Kun toimintaa arvioidaan järjestöissä, arvioidaan yksilön tekemää työtä, työn arvoa ja sen merkitystä. Tämän vuoksi arviointia tulee tehdä aina rakentavalla työotteella, toisen työtä kunnioittaen. Arvioinnin ensisijaisena tavoitteena tulee olla aina ihmisten etu ja ihmisten edun jälkeen organisaation etu. Arviointi on aina järjestön oma tuote ja sitä ei pysty kopioimaan muilta, joten jokaisen organisaation tulee suunnitella ja toteuttaa arviointi omalla tavallaan. (Harju 2004, 64, 70.)

Erityisesti hankkeiden arvioinnissa on keskeisenä käsitteenä vaikuttavuus ja sen mittaaminen arvioinnin avulla. Vaikuttavuus käsitteenä ei ole yksiselitteinen ja sen määritelmä on sopimuksenvarainen. Vaikuttavuutta voidaan kuitenkin kuvata tavoitteiden saavuttamisena ja asetettuihin päämääriin pyrkimisenä. Vaikuttavuutta ovat myös hankkeen ei-toivotut vaikutukset sekä myönteiset sivuvaikutukset, joita ei ole alun perin määritellyt tavoiteltaviksi. Vaikuttavuuden avulla pyritään saamaan selville toiminnan todellinen ja perimmäinen hyöty eli mitä toiminnan tuotokset saavat aikaan organisaation ulkopuolella, esimerkiksi miten toiminta vaikuttaa kohderyhmään. Vaikuttavuutta voidaankin mitata usein vasta pitkällä aikavälillä. (Koski 2014.) Olennaisinta vaikuttavuuden tarkastelussa on hahmottaa toiminnan ja vaikutusten välinen suhde, jotta saadaan selville mitkä tekijät ovat olleet onnistuneeksi koetun toiminnan taustalla (Henriksson, Linnolahti & Harju 2015, 9).

Vaikuttavuuden tuloksia tulee kirjata ylös pitkin hankkeen toimintakautta. Esimerkiksi RAY seuraa rahoittamiensa hankkeiden vaikuttavuutta tuloksellisuus- ja vaikutusselvityksellä (TVS), joka on vuosiselvityksen yhteydessä palautettava raportti avustuskohteen toiminnan tuloksista ja vaikutuksista (RAY 2013, 14). Eri rahoituskohteilta selvitystä pyydetään eri väliajoin. Esimerkiksi kohdennettua toiminta-avustusta saavat hankkeet raportoivat toiminnastaan TVS:n muodossa joka toinen vuosi. (mt., 14.)

4 AINEISTOKERUU

Arviointisuunnitelman tuotoksena syntynyt arviointisuunnitelma rakentui teorian tiedon sekä kerätyn aineiston pohjalta. Aineistonkeruun avulla arviointisuunnitelmaan sai kokemukseen perustuvaa tietoa, joka rikastuttaa suunnitelman sisältöä.

Aineistoa kerättiin vapaaehtoisille ohjaajille teetetyin informoidun kyselyn sekä pienryhmätoiminnan vastaavan haastattelun kautta. Jatkossa myös muita aineistonkeruumenetelmiä voidaan hyödyntää arviointisuunnitelman sisältöä muokatessa tai arviointitoimintaa kehittäessä.

4.1 Kysely

Aineistonkeruumenetelmänä toimi informoitu kysely, johon vastasi kerhojen vapaaehtoiset ohjaajat. Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa ohjaajien mielipiteitä ja ajatuksia hankkeen arvioinnin nykytilasta. Kyselyn avulla pyrittiin selvittämään esimerkiksi kerholaisten luku- ja kirjoitustaito, ohjaajien yhteydenpito huoltajiin, osaavatko kerholaiset ja huoltajat suomea sekä pystyvätkö ohjaajat antamaan mielestään palautetta hankkeen toiminnasta. Kyselyssä olleet kysymykset liittyivät lasten, huoltajien sekä ohjaajien näkökulmiin arvioinnista. Yhteistyökumppaneiden näkökulmia ei vapaaehtoisilta ohjaajilta kysytty, sillä se ei varsinaisesti liity heidän tekemäänsä vapaaehtoistyöhön.

Kyselyssä aineistoa kerätään standardoidusti, joka tarkoittaa sitä, että kaikilta vastaajilta kysytään asiat täsmälleen samalla tavalla (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 182). Kyselyn etuna voidaan pitää tehokkuutta ja laajan tutkimusaineiston keräämistä, kun taas heikkoutena pidetään sitä, ettei voida olla varmoja kuinka vakavasti vastaajat suhtautuvat kyselyyn tai vastausvaihtoehtojen onnistumista ei voida mitata. Hyvän lomakkeen laatiminen vie aikaa ja vaatii lomakkeen laatijalta tuntemusta ja tietämystä kyselystä tutkimusmenetelmänä. (Hirsjärvi ym., 184.)

Toteutin kyselyn informoituna kyselyinä, sillä helpoin tapa saada vastaukset kyselyyn on olla itse läsnä kyselyntäyttötilanteessa. Informoitu kysely on yksi muoto kontrolloidusta kyselystä (Hirsjärvi ym., 185). Informoidussa kyselyssä tutkija jakaa lomakkeet henkilökohtaisesti ja on läsnä kyselyntäyttötilanteessa. Ennen kyselyntäyttöä tutkija kertoo kyselyn tarkoituksesta, selostaa kyselynkulkua sekä vastaa esille nousseisiin kysymyksiin paikan päällä. (Hirsjärvi ym., 185-186.)

Kysely valikoitui aineistonkeruumenetelmäksi sen helppouden ja tehokkuuden takia. Aineistonkeruumenetelmäksi olisi sopinut myös ryhmähaastattelu, mutta aikataulullisista syistä päädyin kyselyyn, sillä vapaaehtoisilla ohjaajilla tuntui alkuvuosi olevan melko kiireinen ja opinnäytetyöprosessi piti saada alkuun heti vuodenvaihteen jälkeen. Kysely osoittautui kuitenkin riittäväksi aineistonkeruumenetelmäksi.

Kysely toteutettiin paperisena lomakkeena ohjaajien tapaamisen yhteydessä. Alun perin tarkoitus oli toteuttaa kysely verkossa Webropol-ohjelman avulla, mutta helpoin tapa oli toteuttaa kysely paperisena, kun ohjaajat olivat samassa paikassa samaan aikaan. Ratkaisuun vaikutti myös se, että ohjaajia on 14, joten kyselystä tehtävä analyysi paperisista lomakkeista ei ollut raskas prosessi.

Kyselylomakkeiden kysymysmuotoina oli avoimia kysymyksiä sekä monivalintakysymyksiä. Avoimissa kysymyksissä esitetään yksi kysymys kerrallaan ja kysymysten perään jätetään tyhjä tila vastausta varten (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 187). Monivalintakysymyksissä on laadittu valmiit vastausvaihtoehdot, joista vastaaja merkitsee lomakkeesta yhden tai useamman vastauksen (Hirsjärvi ym., 188).

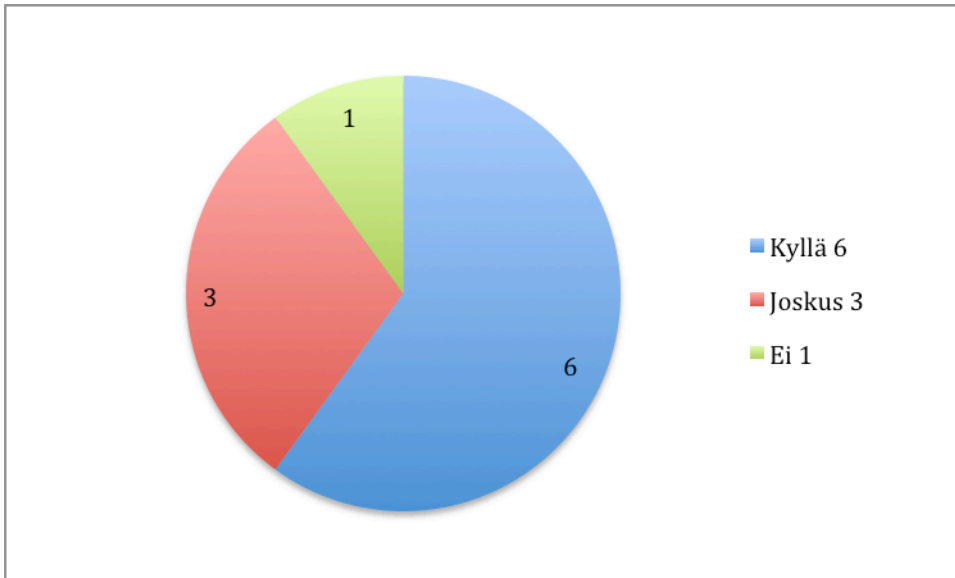
Ohjaajille teetetty kyselylomake toimi ikään kuin harjoituksena arviointisuunnitelmas- sa oleville arviointilomakkeille, sillä tietyt muotoiluseikat aiheuttivat hämmennystä ja osa oli vastannut kysymyksiin virheellisesti, sillä tarkkoja ohjeita ei ollut. Toteutetusta kyselystä kävi muutama olennainen kyselylomakkeisiin liittyvä asia ilmi. Tärkeää on, että kysymys ja vastausvaihtoehdot ovat samalla sivulla, tiettyjen sanavalintojen käyttö tulee olla tarkemmin mietittyä ja kysymykset eivät saa liikaa toistaa itseään. Myös kysymysten jälkeen on tärkeää olla ohjeistus vastauksen tekemiseksi, esimerkiksi kuinka monta vastausvaihtoehtoa tulee valita.

4.2 Kyselyn tulokset ja analyysi

Kyselyyn vastasi kymmenen vapaaehtoista ohjaajaa, jotka olivat kokoontuneet kuu- kausittain järjestettävään ohjaajatapaamiseen. Ohjaajia on kaiken kaikkiaan 14, joten neljä ohjaajaa ei vastannut kyselyyn, sillä he eivät olleet paikalla tapaamisessa. Sain kuitenkin yhtä ryhmää lukuun ottamatta kaikkien ryhmien ohjaajilta vastauksen kyse- lyyn. Kysely on myös tämän opinnäytetyön liitteenä (Liite 1).

Ensimmäinen kysymys liittyi kerhoon laaditun hymynaamoihin perustuvan palaut- teenkeruumenetelmän käytöstä. Hymynaama-arviointi on kerhoihin laadittu palaut- teenkeruumenetelmä, jossa kerholaiset valitsevat neljästä eri hymynaamavaihtoeh- dosta sen, joka kuvaa heidän mielestään senkertaista kerhokertaa. Hymynaamoja on

neljä, jotka symboloivat tunteita vihaisesta iloiseen. Yli puolet ohjaajista käyttivät hymynaama-arviointia joka kerta ryhmissä ja vain yksi vastaajista ei käyttänyt palautteenkeruumenetelmää laisinkaan (ks. kuvio 1).

KUVIO 1. Käytättekö hymynaama-arviointia viikoittain ryhmissä?

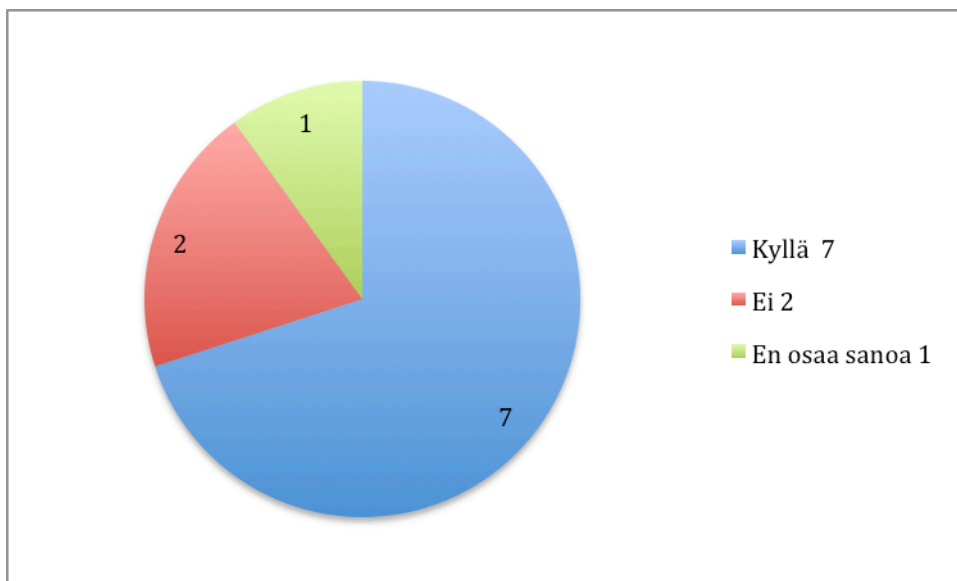
Ohjaajat perustelivat hymynaama-arvioinnin käyttöä sillä, että se on helppo tapa kerätä välitöntä palautetta kerhokerrasta. Vastauksista kävi ilmi, että ohjaajien mielestä hymynaama-arviointi on toimiva palautteenkeruumenetelmä, jos lapsen suullinen tai kirjallinen ulosanti on niukkaa. Vastaajat, jotka käyttivät arviointia satunnaisesti tai eivät ollenkaan, kommentoivat sen olevan kerholaisten mielestä lapsellinen, eivätkä kerholaiset ota sitä tosissaan. Vastauksista kävi ilmi, että lapsellisena palautteenkeruumenetelmää pitävät vanhemmat lapset, jotka ovat noin 12–14 -vuotiaita. Tämän kysymyksen avulla pyrittiin selvittämään voisiko hymynaamoja käyttää kyselylomakkeissa, sillä ne ovat lapsille jo tuttuja. Hymynaamat ovat etenkin arviointiin liittyvissä lomakkeissa hyödyllinen apuväline, sillä niiden symbolit ovat selkeitä ja lapsille jo tuttuja.

Kaksi ohjaajaa eivät tieneet osaavatko kaikki kerholaiset lukea tai kirjoittaa, joten palautteenkeruusta tulisi tehdä sellainen, että lapsilta kyseisiä taitoja ei vaadita. Monet ohjaajat toivoivat, että palautteenkeruumenetelmänä olisi kyselylomake. Niissä

ryhmissä, joissa kirjoitus- tai lukutaitoa ole, palautteenkeruu tulee tehdä eri tavalla, esimerkiksi toiminnallisen menetelmän tai haastattelun kautta. Arviointisuunnitelmas-
sa on myös vaihtoehtoisia menetelmiä palautteen keräämiseen ilman vaadetta kirjoitus-
tai lukutaidosta. Kyselylomakkeiden lisäksi haastattelu tai toiminnallinen mene-
telmä koettiin hyväksi palautteenkeruutavaksi.

Huoltajiin ohjaajat pitävät yhteyttä monin eri keinoin. Eniten yhteydenpitoon käyte-
tään tekstiviestejä ja sähköpostia. Ohjaajat mainitsivat myös viestilappujen lähettämi-
sen kotiin hyvänä ja toimivana yhteydenpitovälineenä. Puolet vastanneista eivät ol-
leet saaneet lasten huoltajilta palautetta kerhon toiminnasta ja vain kolme ohjaajaa
ovat saaneet palautetta kerhotoiminnasta huoltajilta kasvokkain tai puhelimitse.
Näillä kysymyksillä pyrittiin selvittämään mikä on paras kanava saada huoltajiin yhte-
ys ja kuinka usein palautetta tulisi kerätä huoltajilta. Kyselylomakkeen täyttäminen
sähköpostitse tai verkossa tuntuu olevan tehokkain keino saada huoltajilta vastauk-
sia.

Yli puolet vastaajista kokivat voivansa antaa palautetta Minä olen tärkeä -toiminnasta
(ks. kuvio 2). Vastavuoroinen palautteen antaminen on olennainen osa hankkeen
toiminnan jatkuvaa kehittämistä.

KUVIO 2. Voitko antaa Minä olen tärkeä -toiminnasta palautetta milloin tahansa?

Arviointisuunnitelmassa tulee huomioida myös jatkuvan palautteen antamisen mahdollisuus, sillä se on olennainen ja iso osa hankkeen arviointitoimintaa. Jo kahden ohjaajan kokemus siitä, että he eivät voi antaa palautetta toiminnasta on huolestuttava. Seitsemän ohjaajaa kertoivat, että haluavat antaa palautetta kyselylomakkeen muodossa. Yhdeksän ohjaajaa haluaa antaa palautetta kaksi kertaa vuodessa, jouluna ja keväällä.

Sana on vapaa -kohdassa ohjaajia kehoitettiin kirjoittamaan ajatuksiaan tai ehdotuksia palautteen keräämiseen tai arviointisuunnitelmaan liittyen. Yksi ohjaaja kommentoi arvioinnin olevan tärkeä osa kaikkea toimintaa. Toinen ohjaaja ehdotti, että vanhemmilta voisi kysyä ennen kerhojen alkua mitä he toivovat kerhotoiminnalta ja vanhemmat voisivat kerätä lapsilta toiveita. Kolmas ohjaaja toivoo jotain muuta tapaa kuin hymynaama-arviointia palautteen keräämiseen.

Kaiken kaikkiaan ohjaajat näkevät arvioinnin tärkeänä osana pienryhmätoimintaa ja ovat halukkaita myös itse olla mukana arviointitoiminnassa. Kysely ei ole yleistettävissä, sillä se kohdistuu Minä olen tärkeä -pienryhmätoiminnan ohjaajiin vuonna 2015-2016. Ensi vuonna vastaukset voivat olla täysin erilaiset.

4.3 Haastattelu ja tulokset

Haastattelin Minä olen tärkeä -hankkeen pienryhmätoiminnan vastaavaa Kaisa Kontkasta. Kaisa Kontkanen on hankkeen pitkäaikainen työntekijä ja hän vastaa hankkeen arvioinnista. Kävin Kaisan kanssa läpi arviointisuunnitelman sisältöä Arvioinnin kartalla -teoksen (Aalto-Kallio, Saikkonen & Koskinen-Ollonqvist 2009) kymmenen askeleen kohdan avulla.

Menetelmäksi valikoitui haastattelu, sillä hankkeen työntekijän ajatukset arvioinnista ovat tärkeitä arviointisuunnitelman sisältöä ajatellen ja keskusteleva aineistonkeruu tuntui luontevimmalta. Päädyin haastatteluun myös siksi, että halusin rakentaa arviointisuunnitelman tiedolle, joka perustuu kokemuksen tuomaan tietoon. Haastattelu valitaan usein koska haastattelun aiheena on melko tuntematon alue ja etukäteen on

vaikea tietää vastausten suuntia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 194). Haastattelu on aineistonkeruumenetelmänä hyvä kun halutaan selventää tai syventää vastauksia. Haastattelussa voidaan esimerkiksi pyytää vastaajalta tarkempia perusteluja mielipiteille tai esittää tarkentavia lisäkysymyksiä. Karkeasti sanottuna haastattelun tavoitteena on selvittää mitä jollakulla on mielessään (Eskola & Suoranta 2003, 85).

Haastattelun haittoina pidetään virhelähteitä, jotka aiheutuvat monenlaisista seikoista, esimerkiksi haastateltava voi kokea haastattelijan uhkaavana tai haastattelija ei ole valmistautunut haastatteluun tarpeeksi hyvin. Haastattelun haittana pidetään myös sitä, että haastateltava voi antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia esiintyäkseen edukseen. Tämän takia haastattelijan tulee osata tulkita haastateltavaa huomoiden sosiaalinen suotavuus. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 194-196.) Haastatteluja käytetään myös osin siksi, ettei muita tiedonkeruumenetelmiä tunneta (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 106).

Haastattelu on vuorovaikutuksellinen tilanne, jossa molemmat osapuolet vaikuttavat toinen toisiinsa. Tyypillistä haastatteluissa on, että ne ovat ennalta suunniteltuja, haastattelijan alulle panema ja ohjaama. Lisäksi haastattelun ominaisuutena on, että haastattelija toimii keskustelun ylläpitäjänä sekä motivaattorina. Haastattelijan tulee tiedostaa oma roolinsa haastattelutilanteessa ja varmistaa, että haastateltava luottaa siihen, että hänen kertomiaan asioita käsitellään luottamuksellisesti. (Eskola & Suoranta 2003, 85.)

Haastattelutyypiksi valikoitui teemahaastattelu, sillä haastattelun pohjana oli valmis runko, jonka kävimme yhdessä haastateltavan kanssa läpi. Tärkeänä pidin sitä, että haastattelu olisi mahdollisimman vuorovaikutuksellinen ja keskusteleva. Teemahaastattelussa on tyypillistä, että aihealueet ovat etukäteen määritellyt, mutta kysymysten tarkka muoto sekä järjestys puuttuvat (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 197; Eskola & Suoranta 2003, 86). Haastattelijan vastuulla on, että kaikki ennalta määritellyt teemat käydään haastattelun aikana läpi. Teemahaastattelun etuna on sen avoimuus, joten haastateltava pääsee puhumaan melko vapaamuotoisesti käsiteltävistä teemoista, jotka muodostavat kuitenkin raamit, jotta haastattelun aineistoa pysyy käsittelemään jäsennellysti. (Eskola & Suoranta 2003, 87.)

Haastattelutilanne kesti tunnin ja se toteutui Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n kerho-tilassa, joka oli tuttu paikka niin minulle kuin haastateltavallekin. Ilmapiiri haastattelussa oli lämmin ja rento. Haastattelu toteutui työpäivän aikana, sillä tein yhdistykselle myös harjoittelua helmikuun loppuun asti. Kävimme Kaisa Kontkasan kanssa läpi arviointisuunnitelmaan liittyvät kymmenen askelta kohta kohdalta. Tukena haastattelussa minulla oli Arvioinnin kartalla -teos (Aalto-Kallio, Saikkonen & Koskinen-Ollonqvist 2009), josta katsoimme tarkemmat apukysymykset, joihin olin jo etukäteen tutustunut. Kävimme kohdat läpi keskustellen ja apuna käytimme teoksessa esiintyneitä apukysymyksiä.

Olin valmistautunut haastatteluun lukemalla Arvioinnin kartalla -teoksen (Aalto-Kallio, Saikkonen & Koskinen-Ollonqvist 2009) sekä perehtymällä arvioinnin teoriaan ja Minä olen tärkeä -hankkeen arviointihistoriaan. Olin myös tehnyt muistiinpanoja haastattelua varten, jotta haastattelu sujuisi jouhevasti ja että se pysyisi aiheessa. Välillä keskustelu kuitenkin ajautui ohi käsiteltävän aiheen ja keskustelimme asioista, jotka eivät liittyneet hankkeen arviointiin. Tämän tajutessamme jatkoimme keskustelua taas aiheeseen liittyen.

Kokonaisuudessaan haastattelu sujui hyvin, sillä tarpeelliset asiat arviointisuunnitelmaa ajatellen tulivat selville. Lisäksi haastattelu oli vastavuoroinen ja lämminhenkinen. Välillä haastattelun aikana tuntui, että en ollut perehtynyt tarpeeksi käsiteltäviin teemoihin, mutta se ei vaikuttanut haastattelun kulkuun. En nauhoittanut haastattelua, vaan tein muistiinpanoja keskeisimmistä asioista, sillä en kokenut haastattelun nauhoitusta oleelliseksi. Haastattelun aikana vastauksia ei löytynyt muutamaankin Arvioinnin kartalla -teoksessa (Aalto-Kallio, Saikkonen & Koskinen-Ollonqvist 2009) esitettyyn kysymykseen, joten sovimme että etsin niihin liittyvät taustatiedot ja kävimme ne myöhemmin läpi Kaisan kanssa.

5 OPINNÄYTETYÖN TUOTOS

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi arviointisuunnitelma. Arviointisuunnitelma rakentui kyselystä saatujen vastausten, haastattelussa esiin nousseiden asioiden sekä tietoperustan pohjalta. Arviointisuunnitelman mallina olivat muut olemassa olevat arvioin-

tisuunnitelmat sekä kyselylomakkeet. Muita arviointisuunnitelmia ja kyselylomakkeita vertaillen toisiinsa sai hyvän käsityksen siitä, millaisia niiden tulee olla ja mitä asioita niiden tulisi sisältää.

Arviointisuunnitelma toimii pohjana hankkeen arviointitoiminnalle. Sen takia arviointisuunnitelman tekstit perustuvat kirjallisuudesta löydettyyn teoretietoon. Toiminnan ja arvioinnin kehittyessä arviointisuunnitelmaan on helpompi lisätä kokemuksesta syntyviä tietoja ja oivalluksia, kun suunnitelma rakentuu kirjallisuudesta rakennettuun tietoon.

5.1 Arviointisuunnitelman rakentaminen

Arviointisuunnitelman kokoaminen alkoi tarpeen kartoittamisella. Tilaaja halusi pienryhmähankkeeseen arviointisuunnitelman saadakseen selkeän kokonaisuuden arvioinnista, jota voi hyödyntää vuosittain arviointia tehdessä. Tilaajan toiveen ja tarpeiden mukaan lähdin rakentamaan arviointisuunnitelmasta tiivistä kokonaisuutta, jonka keskeisimpänä palautteenkeruumenetelmänä ovat kyselylomakkeet, sillä tilaaja esitti myös toiveen, että arviointiin tarvittavaa palautetta kerättäisiin kyselylomakkeiden avulla. Kyselylomakkeet rakentuivat vapaaehtoisten ohjaajien kyselyn ja teoretiedon pohjalta sekä tutkimalla muita kyselylomakkeita. Ohjaajien kyselyn vastauksista nousseiden toiveiden perusteella arviointisuunnitelmaan kirjattiin myös muita vaihtoehtoisia palautteenkeruumenetelmiä. Arviointisuunnitelma on sähköisessä muodossa, sillä sitä on tarkoitus muokata aina hankkeen toiminnan ja arvioinnin kehittyessä.

Tilaajan pyrkimyksenä on, että arviointia tulisi toteuttamaan vuosittain sosiaalialan opiskelija osana omia opintojaan. Arviointisuunnitelmasta rakentui samalla selkeä perehdytysmateriaali henkilölle, jolle hankkeen toiminta tai arviointityö ei ole niin tuttua. Lukemalla arviointisuunnitelman läpi, arvioinnin toteuttaja saa selkeän kuvan hankkeen toiminnasta ja arvioinnin toteuttamisesta.

Arviointisuunnitelman teoriaosuus rakentui pienryhmätoiminnan vastaavan Kaisa Kontkasen haastattelusta kerätyn aineiston pohjalta. On tärkeää, että faktatiedot ovat käyty yhdessä hankkeen työntekijä Kaisa Kontkasen kanssa, jotta suunnitelmassa

olevat tiedot ovat oikeita koska niitä tullaan hyödyntämään jatkossa. Teoriaosuuden pohjautuu Arvioinnin kartalla -teoksessa (Aalto-Kallio, Saikkonen & Koskinen-Ollonqvist 2009) esiintyneeseen kymmenen askeleen kohtaan. Hankkeeseen liittyvät tiedot löytyivät toimintakertomuksesta sekä eri rahoitushakemuksista. Tiedot piti etsiä monesta eri lähteestä ja niitä piti yhdistellä, jotta syntyisi eheä kokonaisuus hankkeen toiminnasta.

Arviointisuunnitelmaan tehtävien kyselylomakkeiden ulkoasu rakentui helppolukuisuuden ja selkeyden ehdoilla. Eniten pohtimista tuotti kerholaisten kyselylomake, sillä sen tulee olla selkeä ja samalla mielenkiintoa herättävä. Kerholaisille tutut hymynaamat tulivat mukaan kyselylomakkeisiin, sillä se mahdollistaa myös niiden lasten osallistumisen arviointiin, jotka eivät osaa lukea tai kirjoittaa. Vaihtoehtoiset menetelmät tässä tilanteessa löytyvät arviointisuunnitelmasta. Vapaaehtoisten ohjaajien täyttämien kyselylomakkeiden vastausten perusteella pystyi päättämään että erityisesti vanhemmat lapset pitävät hymynaama-arviointia lapsellisena. Tämän takia hymynaamoiksi valikoitui WhatsApp-sovelluksen emoji-hymiöt, jotka eivät välttämättä tunnu vanhemmista kerholaisista niin lapsellisilta, sillä ne ovat tuttuja älypuhelimien suositusta sovelluksesta.

Kyselylomakkeiden kysymykset pohjautuivat teorian tietoon sekä muihin olemassa oleviin kyselylomakkeisiin. Kysymysten laatimisessa huomioin kyselyiden vastaajaryhmät sekä heidän ymmärryksensä hankkeen toiminnasta ja tavoitteista. Kävin kysymykset lävitse myös hankkeen työntekijän kanssa muutamaan kertaan. Työntekijän kanssa käydyn keskustelun kautta sekä kirjallisuudesta löydetyn tietoperusta pohjalta kysymykset muokkautuivat lopulliseen muotoonsa.

Kysymyslomakkeita ja kysymyksiä laatiessa tulee välttää epämääräisyyttä sekä monimerkityksellisiä sanoja, kuten ”usein” ja ”yleensä”. Kun kysymysten sisältö on selkeä kaikille vastaajille, voidaan vastauksia pitää pätevinä. (Hirsjärvi, Remes & Sajaavaara 1997, 191.) Ongelmana tässä lienee se, että ikinä ei voi olla varma ovatko kaikki vastaajat ymmärtäneet kysymyksen tarkoitettulla tavalla. Kyselylomakkeiden kysymyksiä joutuukin muokkaamaan useamman kerran, ennen kuin ne asettuivat lopulliseen muotoonsa.

Kysymysten tulee olla spesifejä, jotta kysymyksiin kohdistuva tulkinnanvaraisuus pienenee. Myös kysymysten pituus tulee harkita tarkkaan lomaketta valmistaessa, sillä lyhyitä kysymyksiä on helpompi ymmärtää kuin pitkiä. Kysymyksiä, joihin sisältyy kaksoismerkityksiä tulisi välttää. Kahteen kysymykseen vastaaminen samanaikaisesti on vaikeaa. Siksi onkin tärkeää että kysymykset esitetään johdonmukaisesti kysymys kerrallaan. (Hirsjärvi ym. 1997, 191.)

Kysymyksissä tulee tarjota vaihtoehto ”ei mielipidettä” tai ”en osaa sanoa”. Yleinen harhaluulo kyselyitä tehdessä on, että vastaajilla on aina käsitys tai mielipide esitetyistä asioista. On kuitenkin havaittu, että ihmiset vastaavat kysymyksiin, vaikka heillä ei olisi mielipidettä vastauksesta. Kun kyselylomakkeessa on tarjottu vaihtoehdoksi ”ei mielipidettä”, monet vastaajat, jotka kokevat ettei heillä ole asiasta mielipidettä, valitsevat sen vaihtoehdoksi. Näin vastauksista saadaan luotettavampia. (Hirsjärvi ym. 1997, 192.)

Suurimassa osissa arviointisuunnitelman kyselylomakkeissa on käytetty Likert-asteikoita. Likert-asteikolla mitataan asenteita ja järjestetään vastaajat samanmielisyyksien määrän mukaan (KvantiMOTV 2007). Likert-asteikon ominaisuutena on, että sen numeroskaala on pariton, esimerkiksi 1–5. Tällöin asteikon keskimmainen numero tulkitaan neutraaliksi. Likert-asteikon avulla vastaajalle annetaan mahdollisuus olla olematta kummankaan asteikon ääripään kannalla edes vähääkään. (Trochim 2006b.) Vain kerholaisten kyselylomakkeessa arviointiasteikko oli 1–4, sillä kerholaisten arviointiasteikoiden tulee olla mahdollisimman yksinkertaisia ja ne pohjautuvat kerholaisille tuttuun hymynaama-arviointiin, jossa vaihtoehtoja on vain neljä. Kerholaisten kysymyslomakkeissa on kuitenkin asteikon lisäksi ”en osaa sanoa” -vaihtoehto, jota voidaan pitää ikään kuin neutraalina vastausvaihtoehtona.

”Samaa/eri mieltä” -väittämiä tulisi välttää sosiaalisen suotavuuden takia. Sosiaalinen suotavuus tarkoittaa ilmiötä, jossa ihmisellä on taipumus valita se vastausvaihtoehto, jonka he arvelevat olevan suotavampi. ”Samaa/eri mieltä” -väitteen voisi korvata esimerkiksi monivalintavaihtoehdoilla. (Hirsjärvi ym. 1997, 192.) Sosiaalisen suotavuuden välttämiseksi kerholaisten kyselylomakkeiden täyttäminen tulee tehdä rauhallisessa paikassa, jossa kukaan ei katso toistensa vastauksia.

Kysymysten määrää ja niiden järjestystä tulee miettiä harkiten. Perusohjeena pidetään, että yleisimmät kysymykset sijoitetaan lomakkeen alkupuolelle ja spesifisemmät loppuun. Samoin helpoiten vastattavat kysymykset sijoitetaan lomakkeen alkupuolelle. (mt., 192.) Arviointisuunnitelman kyselylomakkeiden pituudet vaihtelivat riippuen vastaajaryhmästä yhdestä neljään A4-sivuun. Vapaaehtoisille ohjaajille tarkoitettu kyselylomake on pidempi kuin esimerkiksi huoltajien. Tämä perustellaan esimerkiksi sillä, että vapaaehtoisille ohjaajille on varattu erikseen tilaisuus, jossa täyttää lomake, eikä sitä tarvitse tehdä omalla vapaa-ajalla. Jos huoltajien kyselylomake olisi liian pitkä, he eivät välttämättä pystyisi keskittymään vastauksiinsa samalla tavalla kuin lyhyempään. Vastaaja panostaa enemmän vastauksiinsa, kun kyselylomake on sopivan mittainen ja näin myös vastaukset ovat luotettavampia (Henriksson, Linnolahti & Harju 2015, 27).

Lopuksi lomake tulee vielä tarkastaa kokonaisvaltaisesti. Erityisesti yksittäisten sanojen valinta ja käyttö tulee tarkastaa, sillä niillä voi olla merkittävä vaikutus kokonaisuuden kannalta. Ammatillista kieltä tulee välttää, mikäli kyselyä ei ole kohdennettu tietylle ammattiryhmälle. Johdattelevia sanavalintoja tulee myös karsia, jotta vastuksia voidaan pitää pätevinä. Vielä ennen kyselyn julkaisua kyselylomakkeen kokeileminen on välttämätöntä. Kokeilussa voidaan vielä tarkastaa edellä mainittuja kohtia ja tarpeen vaatiessa muokata lopullista kyselylomaketta. Kyselylomakkeen ulkoasu tulee muokata tarkoitukseen sopivaksi sekä esteettisesti miellyttäväksi. (Hirsjärvi ym. 1997, 192–193.)

Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n hallituksen jäsen Hanna Ikonen arvioi tekemäni arviointisuunnitelman maaliskuun puolessa välissä. Tarkoituksena oli, että joku joka tuntee hankkeen toiminnan, antaa kehitysehdotuksia arviointisuunnitelmaan sekä tarkistaa asiasisällöt pääpiirteittäin. Kävimme arviointisuunnitelman vapaamuotoisesti läpi keskustellen Hannan tekemistä huomioista ja kehitysehdotuksista. Sain paljon hyviä kehitysehdotuksia ja uusia näkökulmia arviointisuunnitelmaan. Hannan kehitysehdotuksien pohjalta, muokkasinkin arviointisuunnitelman lopulliseen muotoonsa

5.2 Tuotos: arviointisuunnitelma

Lopullinen arviointisuunnitelma on noin 30 sivun laajuinen kokonaisuus, johon sisältyy neljälle eri vastaajaryhmälle kohdistetut kyselylomakkeet sekä kerhoon tarkoitettu poissaololomake. Arviointisuunnitelma pitää sisällään Arvioinnin kartalla -teoksesta (Aalto-Kallio, Saikkonen & Koskinen-Ollonqvist 2009) poimitut arvioinnin kymmenen askelta, sovellettuna hankkeessa tehtävään arviointitoimintaan. Arviointisuunnitelmaan rakentamiseen liittyi runsaasti erilaista tietoa, jotka tuli ottaa huomioon suunnitelmaa rakentaessa. Arviointisuunnitelman tekemisen haasteena olikin löytää ja yhdistellä tietoja yhdeksi selkeäksi kokonaisuudeksi.

Arviointisuunnitelmassa sekä arviointiin liittyvässä kirjallisuudessa esiintyy monesti käsite ”toiminnan tulos”. Kolmannen sektorin näkökulmasta toiminnan tuloksella tarkoitetaan toiminnalla aikaansaattua muutosta kohderyhmässä (Kurikka 2016). Eli pienryhmähankkeessa kohderyhmänä ovat lapset ja toiminnan tuloksena pidetään heissä tapahtunutta muutosta. Yhtenä haasteena arvioinnissa onkin osoittaa toiminnan tulos, sillä ei ole olemassa virallista ja varmaa mittaria, joka pystyisi osoittamaan yksilössä tapahtunutta muutosta. Kyselylomakkeiden kysymykset ovat sellaisia, joista pystyy päättämään, onko lasten arkisessa käyttäytymisessä tapahtunut muutosta kerhotoiminnan myötä. Tätä kysytään erityisesti huoltajien sekä ohjaajien kyselylomakkeissa, sillä he näkevät parhaiten tutuissa lapsissa tapahtuneen muutoksen. Kyselylomakkeiden vastausten pohjalta pystytään määrittelemään, onko kerhotoiminnalla ollut vaikutusta kerholaisissa tapahtuneeseen muutokseen.

Arviointisuunnitelmaan tulee liittää arvioinnin indikaattorit, jotka ovat eräänlaisia mittoja ja ilmaisimia toiminnalle asetettujen tavoitteiden täyttymisestä. Räisäsen ja Vainion (1996) mukaan indikaattorit voivat olla määrällisiä tai laadullisia ja ne voivat koostua useammasta osaindikaattorista. Jokaiseen indikaattoriin on liitettävä kriteeri, jonka perusteella tehdään johtopäätös onko toiminnan tavoite saavutettu. Arviointikriteerit tulee laatia jokaista arviointikohdetta varten. Indikaattorien tulee ilmentää oikeita asioita ja mittareiden olla relevantteja. Esimerkiksi järjestössä yhtenä indikaattorina voi olla jäsenuskollisuus, jonka kriteeri on asetettu jäsenyysajan mukaan. (Harju 2004, 67.) Arviointisuunnitelmassa arviointiin liittyvät indikaattorit ja kriteerit on määritelty yhdessä hankkeen työntekijän Kaisa Kontkasen kanssa.

Arviointisuunnitelman kyselylomakkeissa määritellyt kriteerit ovat jokaisella vastaajaryhmällä erilaiset. Kerholaisten kyselylomakkeessa kerätään tietoa kerholaisten osallisuuden tunteesta sekä kerhon yhteishengestä. Nämä asiat selviävät esimerkiksi kysymyksessä, jossa kysytään saako lapsi päättää mitä kerhossa tehdään sekä onko kerhosta saatu kavereita. Huoltajien kysymysten kautta halutaan selvittää käytännön järjestelyiden onnistuneisuudesta sekä kohderyhmässä tapahtuneesta muutoksesta. Nämä asiat selviävät kysymällä esimerkiksi kerhojen sijainnista ja kellonajasta sekä kysymällä lähteekö lapsi mielellään kerhoon. Yhteistyökumppaneilta kerätään tietoa lähinnä yhteistyön toimivuudesta sekä toiminnan hyödyllisyydestä oman työn näkökulmasta. Vapaaehtoisten ohjaajien kyselylomakkeet keskittyvät vapaaehtoistoimintaan sekä kohderyhmässä tapahtuneeseen muutokseen. Kaikkien kyselylomakkeiden keskeisin kysymys on, haluavatko vastaajat jatkaa hankkeen toiminnassa vielä käynnissä olevan toimintakauden jälkeen. Yhden kysymyksen avulla saadaan selville mielipiteitä toiminnan mielekkyydestä sekä vastaajien motivaatiosta jatkaa toiminnassa. Kysymyksen jälkeen on vielä avoin kohta, jossa vastaajat voivat perustella vastaustaan.

Edellä mainittujen asioiden lisäksi on tärkeää, että hankkeen kohderyhmältä eli kerholaisilta kerätään palautetta. Rahoittajan näkökulmasta itse kohderyhmän antama palaute hankkeen tavoitteiden toteutumisesta on kaikista olennaisin kerättävä tieto (RAY 2015). Haasteena Minä olen tärkeä -hankkeen kohderyhmän palautteen keräämisessä on asioiden muotoilu vastaajaryhmille, erityisesti lapsille. Palautteen avulla halutaan saada tietoa esimerkiksi hankkeen tavoitteiden täyttymisestä ja hankkeen tavoitteissa on käsitteitä ei välttämättä edes aikuinen ymmärrä. Vastaajaryhmä erityispiirteineen tulee huomioida valikoidun arviointimenetelmän termistöissä ja muotoilussa (Henriksson, Linnolahti & Harju 2015, 27). Esimerkiksi yksi hankkeen tavoitteista on lisätä lasten osallisuutta, mutta lapset eivät välttämättä hahmota mitä osallisuus käsitteenä tarkoittaa. Tässä tilanteessa voidaan puhua operalisoinnista. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan operalisointi tarkoittaa teoreettisten termien muokkaamista sellaiseen muotoon, jota myös kohderyhmä ymmärtää (Eskola & Suoranta 1998). Osallisuus on operalisoitu kyselylomakkeissa esimerkiksi kysymyksenä saavatko kerholaiset päättää asioista kerhoissa.

Arviointisuunnitelmaa tehtäessä ja toteuttaessa tulee ottaa huomioon myös eettiset periaatteet. Yleisen periaatteen mukaan, kenenkään ei ole pakko suostua arviointiprosessiin (Robson 2000, 51). Arviointitiedon keräämiseksi voidaan harkita myös suostumuslomakkeiden lähettämistä ja keräämistä, mutta pienen hankkeen arviointikokonaisuuden kannalta se saattaa olla tarpeetonta. Myös arvioijan oma ulosanti ja käyttäytyminen vaikuttavat merkittävästi arviointiprosessiin, sillä kunnioitus ja ystävällisyys toista kohtaan lisäävät luottamusta ja halua auttaa toista arviointityössä (Robson 2000, 53). Arviointia tehdessä on tärkeää kunnioittaa luottamuksellisuutta sekä vastaajan yksityisyyttä. Luottamuksellisuudella tarkoitetaan yhteisymmärrystä siitä, miten henkilöön liittyviä tietoja käytetään. Nimettömyydellä tarkoitetaan sen varmistamista, että henkilön nimeä ei liitetä häntä koskeviin tietoihin. Näitä asioita täytyy korostaa ennen arvioinnin aloittamista. (Robson 2000, 54–55.) Hankkeen arviointiprosessin yksityisyyden mahdollistaa parhaiten verkossa toimivat kyselyalustat, jossa vastaus palautuu nimettömänä arvioinnin toteuttajalle.

Lasten kanssa työskennellessä eettiset kysymykset korostuvat, sillä lapset eivät ole täysin kehittyneitä tunne-elämältään, älyllisesti eivätkä sosiaalisesti. Arviointiin vaikuttavat myös valtasuhteet, sillä yleensä arvioinnin tekijällä on valtaa suhteessa lapseen. Yleisin käytäntö on pyytää lapsen huoltajilta lupa arvioinnin toteuttamiseen. Jos huoltaja tai lapsi kieltäytyy arvioinnista, ei arviointia luonnollisesti toteuteta. (Robson 2000, 63–64.) Minä olen tärkeä -hankkeessa lasten huoltajat täyttävät kerhojen alettua esitietolomakkeen, jossa voidaan samalla kysyä huoltajien suostumusta palautelomakkeen täyttämiseen.

5.3 Kehittämisehdotuksia

Olen tyytyväinen lopulliseen arviointisuunnitelmaan ja sen tekoprosessiin. Arviointisuunnitelma vastaa tilaajan toiveita ja on kokonaisuutena selkeä. Arviointisuunnitelmasta rakentui kattava kokonaisuus, josta löytyvät tarvittavat tiedot arvioinnin toteuttamiseksi sekä hyödyllisiä vinkkejä arvioinnin kehittämiseen. Tilaaja pystyy hyödyntämään arviointisuunnitelmaa hankkeen arviointitoiminnassa ja muokkaamaan sitä toiminnan kehittyessä. Arviointisuunnitelma helpottaa hankkeen arviointitoimintaa

huomattavasti, sillä nyt kaikki arviointiin ja sen toteutukseen liittyvät tiedot ovat kirjattuna yhteen suunnitelmaan.

Tähän opinnäytetyökokonaisuuteen ei oltu varattu aikaa arvioinnin toteuttamiseen käytännössä, sillä arviointisuunnitelman tekemisen katsottiin kattavan opinnäytetyön vaatimukset. Kaikista hedelmällisintä olisi kuitenkin ollut, jos olisin pystynyt toteuttamaan arvioinnin käytännössä, jolloin olisin pystynyt tekemään tarvittavia muutoksia suoraan arviointisuunnitelmaan. Arviointisuunnitelmaa on tarkoitus muokata aina toiminnan kehittyessä ja sitä hyödynnetään myös hankkeen tulevina vuosina. Jatkoa ajatellen kehottaisin arvioinnin toteuttajaa harkitsemaan myös muita menetelmiä palautteen keräämiseksi kuin pelkästään kyselylomakkeet, monipuolisen arviointitiedon saamiseksi.

Arviointisuunnitelmaan kirjatut kymmenen askeleen kohdat ovat vielä kokeiluvaiheessa. Osa kymmenen askeleen kohdista ei oltu hyödynnetty aikaisemmin hankkeen arviointitoiminnassa, ja tämän opinnäytetyön myötä niitä on pohdittu ensimmäistä kertaa. Kävimme läpi kaikki kohdat yhdessä hankkeen työntekijän kanssa, mutta vasta suunnitelman mukaisen arviointitoiminnan alkaessa uusia kohtia pystyy kokeilemaan käytännössä ja muokkaamaan niitä selkeämpään muotoon. Toiveeni onkin, että niitä muokataan rohkeasti kun niiden soveltamisesta käytännön toimintaan on saatu konkreettisia kokemuksia.

Ohjaajille teettämässä kyselyssä nousi esille, että kaikki lasten huoltajat eivät puhu suomea, vaan heidän äidinkieltensä on venäjä. Venäjän kielelle käännetystä kyselylomakkeesta olisi hyötyä, jotta kaikki huoltajat pääsevät vastaamaan kyselylomakkeeseen tasavertaisesti. Vapaaehtoisten ohjaajien kyselyssä nousi esille myös se, että vanhemmat lapset pitävät hymynaamoja lapsellisina. Mikäli vanhemmat lapset kokevat hymynaamat kyselylomakkeissa edelleen lapsellisiksi, voi vanhemmille kerholaisille tehdä täysin uuden kyselylomakkeen, jossa näitä hymynaamoja ei ole. Jos taas kyselylomakkeiden hymynaamat herättävät positiivisen reaktion tai ei reaktiota ollenkaan, voi viikoittaisessa palautteen keruussa mahdollisesti hyödyntää WhatsApp-sovelluksesta tuttuja emoji-hymiöitä.

Jos vapaaehtoiset ohjaajat keräävät kyselylomakkeet kerholaisilta, tulee heidät perehdyttää tarkemmin arvioinnin toteuttamiseen. Tähän on hyvä käyttää osittain yksi kuukausittain järjestettävistä ohjaajatapaamisista. Tapaamisessa olisi hyvä käydä tiiviisti läpi arvioinnin tarkoitus ja sen merkitys Minä olen tärkeä -hankkeelle. Lisäksi tapaamiseen tulee varata enemmän aikaa kyselylomakkeiden täyttämisen sekä vaihtoehtoisten arviointimenetelmien ohjeistukseen. Ohjaajille tulee korostaa, että kyselylomakkeiden täyttämiseen tulee luoda rauhallinen hetki, ja että heidän tulee olla tukena kyselylomakkeiden täyttämässä, mikäli kerholaiset tarvitsevat lomakkeiden täyttämiseen opastusta.

6 ARVIOINTI JA POHDINTA

Opinnäytetyöprosessin alussa arviointi kuulosti aiheena mielenkiintoiselle ja ajankohtaiselle, joten siitä oli mielekästä alkaa tehdä opinnäytetyötä. Aiheen haastavuus kuitenkin yllätti hyvin pian prosessin edetessä. Aiheesta löytyi paljon tietoa ja kirjallisuutta, mutta arvioinnin laaja määritelmä teki tähän opinnäytetyöhön sopivan tiedon löytämisestä haasteellista. Kuten johdannossa mainittiin, tämän prosessin alussa olin melko varma siitä, että opinnäytetyöprosessi tulee olemaan melko vaivaton. Enempää en olisi voinut olla väärässä, sillä arviointi on haastava kokonaisuus, joka kehittyy koko ajan ja jota pitää kehittää aina uuteen suuntaan.

Arvioinnin kasvava merkitys kolmannella sektorilla tekee opinnäytetyöstäni ajankohitaisen kokonaisuuden. Arviointi on oleellinen osa jokaisen yhdistyksen ja hankkeen työtä yhä enenevässä määrin. Arviointi ja siihen liittyvät vaatimukset kehittyvät koko ajan, eikä sen tulevia suuntia voida ennustaa etukäteen. Varmaa on kuitenkin se, että arviointitoiminta tulee pysymään kiinteänä osana kolmannen sektorin työtä tavalla tai toisella. Vaikkei tekemäni arviointisuunnitelma koskekaan koko ammattialaa, tuotosta voidaan hyödyntää esimerkkinä yhdestä arviointisuunnitelman toteuttamisesta. Kuten jo aikaisemmin on käynyt ilmi, jokaisen järjestön ja organisaation on kehitettävä itse oma arviointikulttuurinsa, joten toisten arviointitoimintaa ei voi kopioida osaksi oman organisaation toimintaa. Avoimessa ja keskustelelevassa työskentely-

kulttuurissa toisen työstä voidaan kuitenkin ottaa mallia ja toiselta voidaan pyytää neuvoja omaan työskentelyyn.

6.1 Omat oppimiskokemukset

Tämän prosessin haasteena ja jopa vapautena oli se, että tein opinnäytetyöni hyvin pitkälti itsenäisesti. Keräsin opinnäytetyön aineiston kyselyn ja haastattelun avulla, joiden jälkeen en ole tarvinnut toisten ihmisten panosta opinnäytetyökokonaisuutta ajatellen. Toisaalta sain hyvin pitkälti itse määrittää työtahdin ja ajankohdat työskentelylle, mutta itsenäisessä työskentelyssä on myös huonot puolensa. Ajatukset poukkoilivat ja välillä tuntui, että työ ei etene millään. Pitämällä muutaman päivän taukoa kirjoittamisesta, ajatukset kuitenkin selkenivät ja kirjoittaminen alkoi taas sujua.

Aivan prosessin alussa haasteena oli ymmärtää arvioinnin ja palautteen välinen ero. Huomasin tekstiä kirjoittaessani, että käytin näitä kahta käsitettä tarkoittamaan samaa asiaa. Saadessani palautetta arviointisuunnitelmasta, nousi esille näiden kahden käsitteen ero. Tämän hankkeen arviointitoiminnassa palaute on sitä, mitä toinen sinulle antaa. Tässä yhteydessä arviointi on puolestaan palautteesta jalostettua tietoa. Arkikielessä usein näitä kahta termiä käytetään tarkoittamaan samaa asiaa. Ennen tarkempaa pohdiskelua, puhuin myös itse arvioinnista ja palautteesta synonyymeinä toisilleen.

Kaikki asettamani tavoitteet toteutuivat opinnäytetyöprosessin aikana. Arviointisuunnitelmasta tuli tiivis ja selkeä paketti, jota pystyy muokkaamaan toiminnan kehittyessä. Arviointisuunnitelma sisältää kaikki keskeiset tiedot hankkeesta ja sen arvioinnista. Arviointisuunnitelman pohjana oli keräämäni aineiston lisäksi kattava kirjallisuudesta koottu tietopohja, jota olen esitellyt myös tässä opinnäytetyössä. Tiedon pohjalta olen luonut myös uutta tietoa hankkeelle sen arviointitoiminnasta ja samalla on mahdollisesti luotu pohja vakiintuvalle arviointikulttuurille. Asettamani pitkän tähtäimen tavoite arviointisuunnitelmalle on juurruttaa se kiinteäksi osaksi hankkeen arviointitoimintaa. Tämän tavoitteen toteutumisen näkee vasta vuosien päästä hankkeen toiminnan edetessä. Omia tavoitteitani tälle opinnäytetyöprosessille oli uusien asioiden oppiminen, pitkäjänteisyyden kerääminen sekä tieteellisen tekstin kirjoittamisen

kehittyminen. Onnekseni voin todeta, että nämä kaikki tavoitteet täyttyivät ja näiden asioiden myötä olen myös kasvanut ammatillisesti.

Kaiken kaikkiaan olen tyytyväinen opinnäytetyöprosessiin sekä sen aikana syntyneeseen tuotokseen. Arviointisuunnitelma on tilaajan toiveiden mukainen ja se pitää sisällään kaikki ne tiedot, mitä arviointisuunnitelmissa on tapana olla. Ongelmia esiintyi kuitenkin tietoteknisellä puolella, eikä arviointisuunnitelman ulkoasu vastannut täysin odotuksiani. En kuitenkaan tehnyt tästä suurempaa ongelmaa, vaan muutin suunnitelmiani ja tein ulkoasusta yksinkertaisemman.

Arviointisuunnitelma on pohjattu kerättyyn aineistoon, mutta silti olisin toivonut, että aikani olisi riittänyt laajempaan ja huolellisempaan aineistonkeräämiseen. Aineistonkeruumenetelmänä ryhmähaastattelu kiinnosti minua kovasti, mutta aikataulullisista syistä päädyin käyttämään menetelmänä kyselyä. Mikäli aikaa olisi ollut enemmän, olisin halunnut pohjata arviointisuunnitelman vielä enemmän kokemusperäiseen tietoon. Toisaalta kirjallisuudesta poimittu tietoinen auttoi minua rakentamaan selkeän pohjan arviointisuunnitelmalle, jota voi myöhemmin muokata kokemuksen tuoman tiedon kautta.

6.2 Lopuksi

Unohdamme usein, että jokapäiväisessä arjessamme kohtaamme arviointia jatkuvasti. Kun käymme kaupassa arvioimme eri tuotteiden hintaa ja laatua. Kun ostamme esimerkiksi uuden tietokoneen, arvioimme eri vaihtoehtojen eri ominaisuuksia. Vaikka tämänkaltainen arviointi eroaa suuresti kolmannella sektorilla tehtävästä arvioinnista, on kuitenkin syytä muistaa että arviointi sinällään on todella arkipäiväinen ilmiö.

Hahmottaakseen arvioinnin kokonaisuutena, tulee arvioinnin merkitys nähdä koko ammattialan sekä vielä laajemmasta näkökulmasta. Arviointi on yksi merkittävä tekijä kehittyvässä ja muuttuvassa työkentässä jokaisella ammattialalla. Pienten yhdistysten ja hankkeiden tulee rohkeasti tarttua kiinni arvioinnista ja ottaa se osaksi omaa vakiintunutta toimintaa. Arviointia ei tule pelätä, vaikka se ei pysy samanlaisena vuo-

sien karttuessa. Arvioinnin muokkautuvuus ja ajassa eläminen tulee nähdä ennen kaikkea mahdollisuutena uudistua ja kehittää toimintaa aina vain laadukkaammaksi.

Arviointia voi lähteä toteuttamaan monella eri tavalla ja jokaiselle toimijalle löytyy varmasti sopiva tyyli toteuttaa omanlaisensa arviointiprosessi. Vinkkejä ja jopa valmiita arviointimalleja löytyy verkosta, joten kenenkään ei tarvitse lähteä suunnittelemaan arviointikokonaisuutta ilman ohjeita tai apua. Arvioinnin epäonnistumista ei myöskään saa pelätä, sillä se luo mahdollisuuden arvioida itse arviointia sekä mahdollisesti kehittää arviointitoimintaa toimivampaan suuntaan. Arviointi voidaan nähdä haasteena, mutta se tulisi kohdata mahdollisuutena.

LÄHTEET

- Aalto-Kallio, Mervi & Saikkonen, Paula & Koskinen-Ollonqvist, Pirjo 2009. Arvioinnin kartalla. Matka teoriasta käytäntöön. Terveyden edistämisen keskuksen julkaisuja 7/2009.
- Eskola, Jari & Suoraranta, Juha 1998. Operationalisointi. Verkkojulkaisussa Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka 2016. KvaliMOTV. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskuntatieteellinen tietovaranto. Viitattu 23.4.2016.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_2.html
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6.painos. Vastapaino: Tampere.
- Harju, Aaro 2004. Järjestön kehittäminen. Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry.
- Henriksson, Mikko & Linnolahti, Outi & Harju, Henna 2015. Opas oman toiminnan arviointiin järjestöille. ARTSI-projektissa kehitetty itsearviointimalli ja työkalut arviointiin.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1997. Tutki ja kirjoita. 10. painos. Tammi: Helsinki
- Hoggarth, Liz & Comfort, Hillary 2010. A practical guide to outcome evaluation. Jessica Kingsley Publishers: Lontoo & Philadelphia.
- Joensuun Pelastakaa Lapset ry 2014. Tuloksellisuus- ja vaikutus selvitys (TVS). Painamaton lähde.
- Joensuun Pelastakaa Lapset ry 2015a. MINÄ OLEN TÄRKEÄ TOIMINTASUUNNITELMA 2015. Painamaton lähde.
- Joensuun Pelastakaa Lapset ry 2015b. Jatkohakemus: Kohdennettu toiminta-avustus. Painamaton lähde.
- Joensuun Pelastakaa Lapset ry 2016a. Tervetuloa! Viitattu 23.1.2016.
<http://joensuu.pelastakaalapset.fi/>
- Joensuun Pelastakaa Lapset ry 2016b. Yhdistyksemme. Viitattu 23.1.2016.
<http://joensuu.pelastakaalapset.fi/yhdistyksemme/>
- Konttinen, Esa 2016. Kolmas sektori. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 31.3.2016. <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanastokansio/kolmas-sektori>
- Koskela, Tuomas & Harju, Henna 2012. RAY:n arviointikoulutus. Kuntoutussäätiö. Arviointi- ja koulutusyksikkö. Viitattu 4.3.2016.
<http://www2.ray.fi/sites/default/files/Avustukset/Tilaisuudet%20ja%20koulutukset/Arviointikoulutus2012.pdf>
- Koski, Leena 2014. Hanketoiminnan ohjaus ja vaikuttavuus. Opetushallitus. Viitattu 26.3.2014.
http://www.oph.fi/download/160184_VA_kevat_2014_aloitustilaisuus_Leena_Koski.pdf
- Kurikka, Vesa 2016. RAY:n Haku päällä -kiertueen työpajan materiaalit. Kuopio: Scandic Hotel.
- KvantiMOTV 2007. Mittaaminen: muuttujien ominaisuudet. Viitattu 10.3.2016.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/mittaaminen/ominaisuudet.html>

- Myllymäki, Arvo & Tetri, Eija 2001. Raha-automaattiyhdistys kansalaispalvelujen rahoittajana. Kunnallisalan kehittämissäätöön tutkimusjulkaisut, nro 32. Kunnallisalan kehittämissäätö.
- Nikula, Tuuli (toim.) 2011. Arvioi ja kehitä. Kokoelma terveyden edistämisen malleja, mittaristoja ja menetelmiä. Terveyden edistämisen keskuksen julkaisuja 10/2011. Terveyden edistämiskeskus.
- Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3. uudistettu painos. Sanoma Pro Oy: Helsinki.
- Pelastakaa Lapset ry 2016a. Pelastakaa Lapset ry. Viitattu 7.3.2016.
<http://www.pelastakaalapset.fi/>
- Pelastakaa Lapset ry 2016b. Keitä me olemme. Viitattu 7.3.2016.
<http://www.pelastakaalapset.fi/jarjesto/keita-me-olemme/>
- Pelastakaa Lapset ry 2016c. Missio ja visio. Viitattu 29.3.2016.
<http://www.pelastakaalapset.fi/jarjesto/missio-ja-visio/>
- Pelastakaa Lapset ry 2016d. Paikallisyhdistykset. Viitattu 30.3.2016.
<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/paikallisyhdistykset/>
- Pelastakaa Lapset ry 2016e. Paikallisyhdistysten sivut. Viitattu 30.3.2016.
<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/paikallisyhdistykset/paikallisyhdistyksien-sivut/>
- RAY 2013. Avustustoiminta. Tuloksellisuus- ja vaikutus selvityksen raportointiohje. 2013. Viitattu 29.3.2016.
https://www.ray.fi/sites/default/files/emmi_mediabank/Tuloksellisuus_ja%20vaikutus_selvitys%20raportointiohje.pdf
- RAY 2015. Vaikuttavaa! -kiertueen työpaja. 22.10.2015. Joensuu: Sokos Hotel Kimmel.
- RAY 2016a. Tietoa meistä. Raha-automaattiyhdistys. Viitattu 1.4.2016.
<http://www2.ray.fi/fi/ray/tietoa-meist%C3%A4>
- RAY 2016b. Itsearviointi toiminnan kehittämisen välineenä. Viitattu 7.3.2016.
https://www.ray.fi/sites/default/files/emmi_mediabank/Itsearviointiopas.pdf
- RAY 2016c. Kuka voi hakea avustusta. Raha-automaattiyhdistys. Viitattu 1.4.2016.
<http://www2.ray.fi/fi/avustukset/hakeminen/kuka-voi-hakea-avustusta>
- RAY 2016d. Avustuslajit rahoitusmuotoina. Raha-automaattiyhdistys. Viitattu 1.4.2016. <http://www2.ray.fi/fi/avustuslajit-rahoitusmuotona>
- RAY 2016e. RAY:n yhteiskuntavastuu. Raha-automaattiyhdistys. Viitattu 1.4.2016.
<http://www2.ray.fi/fi/vastuullisuus/rayn-yhteiskuntavastuu>
- Robson, Colin 2000. Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Suom. Lindqvist, Tuija & Maanittu, Maisa & Niemi, Elina & Paasio, Petteri & Paija, Leea. Kustannusosakeyhtiö Tammi: Helsinki.
- Taskinen, Sirpa 2012. Lastensuojelulain soveltaminen. WSOYpro OY: Helsinki.
- Trochim, William M.K 2006a. Introduction to Evaluation. Research methods knowledge base. Viitattu 9.3.2016.
<http://www.socialresearchmethods.net/kb/intreval.php>

- Trochim, William M.K 2006b. Likert Scaling. Research methods knowledge base.
Viitattu 10.3.2016. <http://www.socialresearchmethods.net/kb/scallik.php>
- Vanhapiha, Elina & Taneli, Tiilikainen & Veikkolainen, Arsi & Tolvanen, Pirita & Kuokka, Nelli & Lidman, Jukka 2013. Yhdistykset toteuttamassa itseään ja palvelmassa yhteiskuntaa. Handbook Kolmas lähde.
- Virtanen, Petri 2007. Arviointi. Arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. 1. painos. Edita Prima OY: Helsinki

LIITTEET

LIITE 1: Kyselylomake Minä olen tärkeä -pienryhmäohjaajille

Kysely Minä olen tärkeä -pienryhmäohjaajille hankkeen arvioinnista

Tämä kysely toimii pohjana ja materiaalina Minä olen tärkeä -pienryhmätoiminnan arviointisuunnitelmalle, jota teen parhaillaan opinnäytetyökseni. Arviointisuunnitelma sisältää valmiit mallit arvioinnin keräämiseen kerholaisilta, kerholaisten vanhemmilta sekä teiltä - ohjaajilta.

Palautetta ja arviointia toiminnasta kerätään ennenkaikkea toiminnan kehittämiseen sekä rahoittaja RAY:n vaatimiin raportteihin. Palautteen ja arvioinnin kautta myös te ohjaajat saatte arvokasta tietoa työskentelystä.

Kyselyn avulla kartoitan arvioinnin nykytilaa sekä Teidän mielipiteitänne siitä, miten kolmelta edellä mainitulta kohderyhmältä voisi kerätä palautetta parhaiten.

Jokainen vastaus on tärkeä, kiitos niistä jo etukäteen!

Kerholaiset

1. Käytättekö "hymynaama"-arviointia kerhossanne?

Kyllä Ei Joskus

2. Millaisena koet "hymynaama"-arvioinnin?

Toimiiko se kerhossanne, tuntuuko se hankalalta? Sana on vapaa!

---

3. Osaavatko kaikki ohjaamasi kerholaiset...

Lukea Kirjoittaa En osaa sanoa

4. Mikä olisi mielestäsi luontevin keino kerätä palautetta kerholaisilta?

(kyselylomake, haastattelu, toiminnallinen menetelmä tms.)

---

5. Kuinka usein haluaisit saada kerholaisilta palautetta toiminnasta?

Tässä tarkoitetaan palautetta kirjallisessa ja "virallisessa" muodossa.

- En ollenkaan
- Kerran vuodessa (kevät)
- Kahdesti vuodessa (joulu, kevät)
- Useammin kuin kahdesti vuodessa
- En osaa sanoa

Kerholaisten vanhemmat

6. Oletteko saaneet vanhemmilta palautetta toiminnasta?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

7. Millä tavalla vanhemmat ovat antaneet palautetta?

Vastaa kysymykseen, jos vastasit 6. kysymykseen kyllä.

---

8. Miten pidätte yhteyttä kerholaisten vanhempiin?

- Kasvotusten
- Soittamalla

- Tekstiviestillä
- Sähköpostilla
- Ei yhteydenpitoa

9. Osaavatko kaikkien kerholaisten vanhemmat suomea?

- Kyllä
- Ei
- En tiedä

10. Millä tavalla keräisit kerholaisten vanhemmilta palautetta?

(esim. kyselylomake, sähköpostitse, puhelimitse)

---

11. Kuinka usein kerholaisten vanhemmilta tulisi kerätä palautetta toiminnasta?

- En ollenkaan
- Kerran vuodessa (kevät)
- Kaksi kertaa vuodessa (joulu, kevät)
- Useammin kuin kaksi kertaa vuodessa
- En osaa sanoa

Ohjaajat

12. Pystytkö antamaan tällä hetkellä palautetta Minä olen tärkeä -pienryhmätoiminnasta?

- En
- Kyllä
- En osaa sanoa

13. Millä tavalla haluaisit antaa palautetta toiminnasta?

(esim. kyselylomake, sähköpostitse, toiminnalliset menetelmät)

---

14. Kuinka usein haluaisit antaa palautetta toiminnasta?

- En kertaakaan
- Kerran vuodessa (kevät)
- Kaksi kertaa vuodessa (joulu, kevät)
- Useammin kuin kaksi kertaa vuodessa
- En osaa sanoa

15. Muita ajatuksia tai ehdotuksia liittyen arviointiin tai arviointisuunnitelmaan? Sana on vapaa!

Pelastakaa Lapset - Rädda Barn
Save the Children
Joensuun paikallisyhdistys

Arviointisuunnitelma

Minä olen tärkeä -pienryhmähanke

Joensuun Pelastakaa Lapset ry

Sisällysluettelo

JOHDANTO	3
2 TAVOITTEET	4
3 EDELLYTYKSET	5
4 10 ASKELTA	5
1. askel: Mitä arvioidaan?	6
2. askel: Miksi arviointia toteutetaan?	7
3. askel: Mitkä ovat olennaisia seikkoja arvioida?	7
4. askel: Miten onnistuminen todennetaan?	8
5. askel: Sisäinen vai ulkoinen arviointi?	9
6. askel: Tulokset ja vaikutukset vs. prosessit	9
7. askel: Mitä ja keneltä tietoa tarvitaan?	10
8. askel: Dokumentointi ja raportointi	11
9. askel: Tulosten hyödyntäminen ja levittäminen	11
10. askel: Resurssit ja tarkastus	12
5 Arvioinnin toteutus	12
Lapset	13
Huoltajat	14
Ohjaajat	14
Yhteistyökumppanit	15
6 AIKATAULU	15
7 LÄHTEET	17
8 KYSELYLOMAKKEET JA LIITTEET	17
KYSELYLOMAKE KERHOLAISET	18
KYSELYLOMAKE HUOLTAJAT	21
KYSELYLOMAKE OHJAAJAT	24
KYSELYLOMAKE YHTEISTYÖKUMPPANIT	28
POISSAOLOTAULUKKO	29

ARVIOINTISUUNNITELMA

JOHDANTO

Tämän arviointisuunnitelman kohteena on Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n hallinnoima ja Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama Minä olen tärkeä -hanke. Hanketta rahoitetaan Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) kohdennetulla toiminta-avustuksella eli Ak-rahoituksella.

Hankkeen päätavoitteena on järjestää ja ylläpitää pienryhmätoimintaa sellaisille lapsille ja nuorille, jotka kokevat olevansa yksinäisiä tai joiden kaverisuhteissa on ongelmia. Toiminnalla vahvistetaan lasten itsetuntoa ja annetaan rohkeutta ilmaista itseään vertaisryhmässä.

Pienryhmähankkeen kohderyhmää ovat 10–15 -vuotiaat lapset ja nuoret, joilla on ongelmia kaverisuhteissa tai heillä ei ole oman ikäistä vertaisryhmää. Ongelmat sosiaalisissa suhteissa saattavat johtua ujoudesta, jostain sairaudesta tai yhä enenevässä määrin ylivilkkauden tuomasta levottomuudesta.

Ryhmät kokoontuvat koulun lukuvuoden mukaisesti – syksystä kevääseen. Ryhmät kokoontuvat kerran viikossa. Säännölliset tapaamiset mahdollistavat ryhmäytymisen ja ystävyysuhteiden luomisen. Ryhmät ovat sukupuolisensitiivisiä ja yhdessä ryhmässä on 3–6 kerholaista.

Ryhmiä ohjaavat vapaaehtoiset ohjaajat, jotka ovat pääsääntöisesti sosiaalialan korkeakouluopiskelijoita. Ohjaajia on tavallisesti kaksi per ryhmä. Nuoret aikuiset kerhojen ohjaajina ovat luotettavia aikuisia sekä roolimalleja kerholaisille. Ohjaajat saavat myös tärkeitä ryhmänohjaustaitoja vapaaehtoistyön kautta.

Hankkeen onnistuneena tuloksena pidetään vähintään kuuden ryhmän muodostumista. Myös 12–15 ohjaajan rekrytointi nähdään hyvänä tuloksena. Onnistunutta tulosta voidaan mitata myös lapsilta ja vanhemmilta saadun arviointitiedon

avulla. Kuuden ryhmän muodostuminen tarkoittaa käytännössä noin 20 tavoitettua kohderyhmäläistä, jotka ovat noin neljän hengen pienryhmissä. Sopiva ryhmä koko on edellytys toimivalle ryhmädynamiikalle. Toimiva ryhmädynamiikka tukee kerholaisten sosiaalisia taitoja ja ystävyysuhteiden luomista.

Arviointisuunnitelma on tehty opinnäytetyön tuotoksena vuoden 2016 keväällä. Arviointisuunnitelman tekoprosessista sekä taustalla vaikuttavista teorioista sekä tietopohjista saa lisää tietoa tutustumalla Anni Nymanin opinnäytetyöhön. Aineistoa on kerätty vapaaehtoisilta ohjaajilta kyselylomakkeen muodossa sekä pienryhmätoiminnanvastaavalta Kaisa Kontkaselta. Lisäksi yhdistyksen hallituksen jäsen Hanna Ikonen on arvioinut ja antanut kehitysehdotuksia lopulliseen tuotokseen.

2 TAVOITTEET

Palautetta toiminnasta kerätään toimintaan osallistuneilta lapsilta, lasten huoltajilta, kerho-ohjaajilta sekä yhteistyökumppaneilta. Neljältä eri taholta kerätyn palautteen perustella muodostetaan kattava kokonaiskuva toiminnan laadusta, tavoitteiden toteutumisesta sekä prosessista kokonaisuutena.

Arvioinnilla on kaksi tavoitetta. Ensimmäinen tavoite on Minä olen tärkeä -toiminnan kehittäminen. Arvioinnista saatujen tietojen pohjalta toimintaa pyritään kehittämään esimerkiksi käytännön järjestelyjen, ohjaajien perehdytysten sekä hankkeen viestinnän kautta. Toiminnan kehittämisen pyrkimyksenä on, että hankkeen tavoitteet täyttyvät mahdollisimman hyvin. Lisäksi arvioinnin avulla esimerkiksi pienryhmien ohjaajat saavat arvokasta tietoa ja palautetta omasta työstään vapaaehtoisina ohjaajina.

Toinen tavoite on toiminnasta raportointi rahoittajalle. Arvioinnin avulla saadaan näyttöä rahoittaja RAY:lle hankkeen toiminnasta. Arviointitulosten kautta osoitetaan hankkeen merkitys paikallisten lasten ja nuorten arkeen. RAY antaa ohjeistuksia arviointiin liittyen esimerkiksi omilla verkkosivuillaan

3 EDELLYTYKSET

Minä olen tärkeä -pienryhmätoiminnan arvioinnin edellytyksenä on avoin ja keskusteleva ilmapiiri. Palautetta ja kehittämisideoita voi antaa missä vaiheessa tahansa hankkeen toimintakautta. Tätä tulee korostaa kerholaisille, vapaaehtoisille ohjaajille, kerholaisten huoltajille sekä yhteistyökumppaneille.

Arvioinnin edellytyksenä on myös riittävät resurssit. Arvioinnin kannalta oleellisia resursseja käsitellään tarkemmin myöhemmin tässä arviointisuunnitelmassa.

Palautteen vastaanottaminen ja siihen reagoiminen on tärkeä osa hankkeen kehittämistä. Vastavuoroinen ja avoin palautteen antaminen onkin yksi lähtökohta hankkeen toiminnan kehittämisessä sekä arvioinnin laatimisessa.

4 10 ASKELTA

Mervi Aalto-Kallio, Paula Saikkonen ja Pirjo Koskinen-Ollonqvist (2009) ovat Arvioinnin kartalla – matka teoriasta käytäntöön -teoksessa koonneet arviointisuunnitelman laatimisen tueksi kymmenen askeleen portaat, joiden kautta edetään arvioinnin teoriapohjasta käytännön tekemiseen. Käymällä askeleet järjestyksessä läpi, rakennetaan toimiva ja käytäntöön perustuva arviointisuunnitelma. Arvioinnin kartalla -teoksen löytää myös verkosta PDF-muodossa, joten siihen kannattaa tutustua arviointisuunnitelmaa muokatessa.

Askelten sisältöä voi ja pitää toiminnan kehittyessä muokata sen hetkisen tarpeen mukaisesti. Arviointi elää koko ajan, joten arvioinnin muokkaaminen on edellytys eheän kokonaisuuden säilyttämiseksi.

Kaikki 10 askelta on käyty yhdessä läpi pienryhmätoiminnanvastaavan Kaisa Kontkasen kanssa.

Arvioinnin askeleet

1. askel: Mitä arvioidaan?
2. askel: Miksi arviointia toteutetaan?
3. askel: Mitkä ovat olennaisia seikkoja arvioida?
4. askel: Miten onnistuminen todennetaan?
5. askel: Sisäinen vai ulkoinen arviointi?
6. askel: Tulokset ja vaikutukset vs. prosessit
7. askel: Mitä ja keneltä tietoa tarvitaan?
8. askel: Dokumentointi ja raportointi
9. askel: Tulosten hyödyntäminen ja raportointi
10. askel: Resurssit ja tarkistus

1. askel: Mitä arvioidaan?

Minä olen tärkeä -pienryhmätoiminnan arvioinnin pohjana on hankkeen toimintasuunnitelma. Toimintasuunnitelman tärkeitä kohtia ovat hankkeen tavoitteet ja osatavoitteet, joiden avulla saadaan selville mistä toiminnassa on kyse ja mitä halutaan arvioida. Laadukkaan arvioinnin suorittamiseksi, hankesuunnitelmaan tulee tutustua huolella.

Toiminnan päätavoitteena on järjestää kerhotoimintaa lapsille ja nuorille, joilla on haasteita sosiaalisissa suhteissa. Toiminnan avulla vahvistetaan lasten itsetuntoa ja sosiaalisia taitoja.

Toisena tavoitteena on järjestää pienryhmätoimintaa lievästi kehitysvammaisille nuorille, joille pienryhmätoiminta on osa murrosikään kuuluvaa itsenäistymisprosessia. Pienryhmätoiminnalla pyritään vahvistamaan ikään liittyvää kehitystehtävää. Uutena kohderyhmänä on myös masennukseen sairastuneen perheen lapset.

Hankkeen kolmantena tavoitteena on ylläpitää tiivistä yhteistyötä lasten ja nuorten kanssa työskentelevien tahojen kanssa.

2. askel: Miksi arviointia toteutetaan?

Arviointia toteutetaan pienryhmätoiminnan kehittämiseksi. Lisäksi arvioinnin avulla annetaan näyttöä rahoittaja RAY:lle toiminnan tarpeesta ja vaikuttavuudesta. RAY on kiinnostunut erityisesti ihmisten aidoista kokemuksista (RAY 2015). Siksi osa arvioinnista perustuu lasten kokemusten ja tunteiden kartoittamiselle. Samalla pyritään perustelemaan lasten osallisuuden kokemusta, joka on hankkeen kulmakiviä. Arvioinnin avulla pystytään perustelemaan pienryhmätoiminnan merkitystä ja vaikuttavuutta sekä yksilö- sekä yhteisötasolla.

Arvioinnin tarpeiden, tarkoitusten ja tavoitteiden perusteella arvioidaan koko hanketta kokonaisuutena, joka on jaoteltu neljän eri toimijan näkökantoihin (kerholaiset, kerholaisten huoltajat, vapaaehtoiset ohjaajat, yhteistyökumppanit). Arviointi koostuu laadullisesta sekä määrällisestä tiedosta.

3. askel: Mitkä ovat olennaisia seikkoja arvioida?

Arviointikysymykset löytyvät suunnitelman liitteistä, neljän eri tahon kyselylomakkeissa. Keskeiset teemat ja indikaattorit eri kohderyhmien arvioinneissa ovat:

Lapset: Toiminnan mielekkyys, hankkeen kohderyhmän näkökulma tavoitteiden täytymisestä, kokemusten ja tunteiden kartoittaminen

Huoltajat: Toiminnan sujuvuus ja yhteistyö, kohderyhmässä tapahtunut muutos ja kokemusten sanoittaminen

Ohjaajat: Toiminnan sujuvuus, vapaaehtoisen näkökulma, kohderyhmässä tapahtunut muutos

Yhteistyökumppanit: Sidosryhmien välinen yhteistyö, kokonaisuuden arviointi

Arvioinnin avulla halutaan selvittää hankkeen toimintakauden aikana tapahtunutta muutosta kohderyhmässä, joten kyselyt tehdään ainakin kahdesti toimintakauden aikana. Parhaimmat ajat kyselyn toteuttamiseen ovat ennen joulutauon alkua sekä ennen kesän alkua.

4. askel: Miten onnistuminen todennetaan?

Minä olen tärkeä -pienryhmätoiminnan arviointikriteerit pohjautuvat kyselylomakkeista saatuihin tietoihin. Jokaista arviointikysymystä ei ole katettu arviointikriteerillä, vaan jokaisessa kyselylomakkeessa on muutama kysymys, jotka toimivat ns. kriteerikysymyksinä. Jokaisen kriteerikysymys on katettu määreellä, jonka täytyessä arvioinnista saatuja tuloksia voidaan pitää onnistuneena.

Kerholaisten kyselylomakkeista:

3. kysymys: Olen saanut uusia kavereita kerhosta.

11. kysymys: Haluan jatkaa kerhossa myös jatkossa.

Onnistuneena tuloksena pidetään, että yli puolet vastanneista on antanut arvosanaksi 3 tai 4 (asteikko 1–4).

Huoltajien kyselylomakkeista:

3. kysymys: Lapsi lähtee mielellään kerhoon.

8. kysymys: Minä olen tärkeä -kerho on tärkeä lapseni tulevaisuutta ajatellen.

Onnistuneena tuloksena pidetään, että yli puolet vastanneista on antanut arvosanaksi 3, 4 tai 5(asteikko 1–5).

Yhteistyökumppaneiden kyselylomakkeista:

6. kysymys: Minä olen tärkeä -pienryhmä hyödyttää omaa työtäni.

9. kysymys: Minä olen tärkeä -toimintaa tarvitaan myös jatkossa.

Onnistuneena tuloksena pidetään, että yli puolet vastanneista on antanut arvosanaksi 3, 4 tai 5 (asteikko 1–5).

Vapaaehtoisten ohjaajien kyselylomakkeista ei ole poimittu erikseen arviointikriteereitä, sillä vapaaehtoistoiminta ei ole suoranaisesti sidoksissa hankkeen

tavoitteisiin. On kuitenkin olennaista, että vapaaehtoisten ohjaajien palautteet käydään samalla tavalla läpi, sillä vapaaehtoiset ovat hankkeen jatkuvuuden kannalta äärimmäisen tärkeitä. Toimintaa kehittäessä vapaaehtoisten ohjaajien antama palaute on tärkeää, sillä se sisältää tietoa niin kerholaisten, huoltajien kuin ohjaajienkin näkökulmasta.

5. askel: Sisäinen vai ulkoinen arviointi?

Minä olen tärkeä -pienryhmähankkeessa arviointi tapahtuu sisäisenä arviointina eli kukaan täysin ulkopuolinen ei tule suorittamaan arviointia. Toiveena ja tavoitteena on, että arviointia toteuttaisivat vuosittain sosiaalian opiskelijat osana omia opintojaan. Loppuvaiheen korkeakouluopiskelijoilla on riittävät tiedot ja taidot hankkeen arvioinnin toteuttamiseen ja tulosten analysointiin.

Arvioinnin toteuttajalta edellytetään hyvät tiedot hankkeen taustasta, tarpeesta ja tavoitteista. Arviointisuunnitelma toimii osaltaan arvioitsijan perehdyttäjänä, sillä suunnitelma sisältää hankkeeseen ja arviointiin liittyvät perustiedot.

Tällä hetkellä kaikkiin arviointikysymyksiin voidaan vastata sisäisellä arvioinnilla, mutta ulkoisen arvioinnin tarvetta tulisi pohtia säännöllisin väliajoin. Ulkoiseen arviointiin tulee varata riittävästi resursseja.

Arvioinnin käytännön toteuttamiseen osallistuvat kerholaiset, kerholaisten huoltajat, vapaaehtoiset ohjaajat sekä hankkeen yhteistyökumppanit. He osallistuvat vastaamalla kyselylomakkeeseen ja antamalla vapaata suullista tai kirjallista palautetta toimintakauden aikana. Kerhojen ohjaajat osallistuvat arvioinnin toteutukseen myös keräämällä omalta kerholtaan palautteen, ollen samalla tukena ja apuna kyselylomakkeen täytössä.

6. askel: Tulokset ja vaikutukset vs. prosessit

Arviointikysymykset pitävät sisällään kysymyksiä prosessista (hankkeesta) kokonaisuutena sekä sen kehittämisestä. Prosessin kehittämiseen liittyvissä ky-

symyksissä selvitetään myös hankkeen aikana tapahtuneita muutoksia kohde-ryhmässä ja aikaansaatuja tuloksia.

Toiminnan tuloksia ja vaikuttavuutta voidaan mitata esimerkiksi poissaolojen sekä kokonaan toiminnasta poisjäämisen määrien mukaan. Kyselylomakkeiden kysymykset halusta jatkaa mukana Minä olen tärkeä -toiminnassa toimii osaltaan tulosten ja vaikuttavuuden mittarina.

Yhteistyökumppanit arvioivat prosessia pääasiassa yhtenä kokonaisuutena. Kerholaiset, huoltajat sekä ohjaajat arvioivat hankkeen aikana tapahtuneita muutoksia ja tuloksia. Rahoittajan näkökulmasta muutokset ja tulokset ovat tärkeämpiä tarkastelun kohteita.

7. askel: Mitä ja keneltä tietoa tarvitaan?

Raha-automaattiyhdistys on painottanut, että se haluaa saada näyttöä kohde-ryhmien kokemuksista, tuntemuksista ja prosessin aikana tapahtuneista muutoksista (RAY 2015). Arviointikysymykset painottuvat osin siksi lasten ja huoltajien kokemuksiin kerhotoiminnan vaikuttavuudesta sekä lapsissa tapahtuneeseen muutokseen.

Toiminnan kehittämisen kannalta on oleellista saada palautetta käytännön järjestelyistä mm. kerhojen sijainnista, kerhokertojen kestosta ja kellonajoista sekä viestinnän sujuvuudesta. Vapaaehtoisilta ohjaajilta on tärkeää saada palautetta vapaaehtoistoiminnan näkökulmasta, esimerkiksi perehdytyksestä ja saadusta tuesta.

Arvioinnissa voidaan hyödyntää hankkeen toimintasuunnitelmaa, edellisen vuoden arviointituloksia sekä erilaisia raportteja. Arvioinnin tukena voidaan käyttää myös erilaisia tieteellisiä tutkimuksia sekä tilastotietoja, jotka lisäävät toiminnan vaikuttavuutta.

Arviointia kerätään pääosin kyselylomakkeiden avulla, sillä se koetaan tällä hetkellä resurssit huomioon ottaen helpoimmaksi ja tehokkaimmaksi tavaksi. Tässä

suunnitelmassa on esitelty myös muutama vaihtoehtoinen toiminnallinen menetelmä arvioinnin keräämiseksi.

Arviointia kerätään lapsilta, huoltajilta ja ohjaajilta kaksi kertaa vuodessa, jouluna ja keväällä. Lasten arvioinnin huolehtivat ohjaajat yhteistyössä hankkeen työntekijän/opiskelijan kanssa. Huoltajille lähetetään sähköpostitse kyselylomake työntekijän/opiskelijan toimesta, ellei erillistä tapahtumaa tai tilaisuutta ole järjestetty. Ohjaajilta kerätään arviointi ohjaajien tapaamisessa työntekijän/opiskelijan toimesta. Yhteistyökumppaneilta pyydetään arviointia kerran vuodessa työntekijän/opiskelijan toimesta.

8. askel: Dokumentointi ja raportointi

Arviointi dokumentoidaan ja analysoidaan sen kerääjän toimesta. Arvioinnista tehdään erillinen kirjallinen analyysi, johon on koottu kyselylomakkeista kootut vastaukset. Analyysidokumenttiin kirjataan myös arvioinnin kerääjän huomioita ja ajatuksia. Arvioinnin analyysi löytyy tietokoneelta siihen varatusta kansioista ja arviointiin liittyvästä mapista.

Joulun arvioinnista on hyvä tehdä pieni raportti lyhyen analyysin kera. Keväällä raportointiin tulee paneutua enemmän ja siinä on tärkeää verrata jouluna saatuja tuloksia kevään tuloksiin.

Tulosten raportointiin ja itse kyselyn toteuttamiseen voi käyttää esimerkiksi Google Forms- tai Webropol-ohjelmaa. Verkossa toimivat ohjelmat helpottavat kyselyiden tekoa ja vastausten keräämistä anonyymisti. Ohjelmien avulla voi tehdä selkeitä kuvioita ja kaavioita, jotka perustuvat kyselyistä saatuihin vastauksiin. Kuvioiden ja kaavioiden avulla vastauksia voidaan käsitellä selkeämmin.

9. askel: Tulosten hyödyntäminen ja levittäminen

Tulokset raportoidaan ennen kaikkea toiminnan kehittämisen tueksi. Vapaaehtoistoiminnan näkökulmasta ohjaajat ovat kiinnostuneita kuulemaan lasten an-

taman palautteen. Ohjaajille kerrotaan myös heidän täyttämiensä kyselylomakkeista koostetut tulokset.

Tulosten hyödyntämisestä vastaa hankkeen työntekijä. Myös ohjaajat, jotka jatkavat vapaaehtoistoimintaa voivat hyödyntää tuloksia seuraavan vuoden kerhoissa.

Rahoittajalle raportoidaan TVS:ssä (tuloksellisuus- ja vaikuttavuusseuranta) maaliskuussa tulokset, jolla osoitetaan toiminnan vaikuttavuus. Arvioinnista saadut tiedot ovat oleellinen osa TVS:n raportointia.

Arvioinnin tuloksia tullaan hyödyntämään myös jatkossa. Niistä nousseita keskeisiä asioita hyödynnetään ja toimintaa kehitetään ensi toimintakautta ajatellen. Tulosten hyödyntäminen on vuosikohtaista ja se muuttuu aina kerholaisten ja ohjaajien vaihtuessa. Siksi onkin tärkeää, että arviointia kerättäisiin ja palautetta kehoitettaisiin antamaan pitkin toimintakautta.

10. askel: Resurssit ja tarkastus

Hankkeen resurssit arvioinnin toteuttamiseen ovat riittävät, varsinkin jos alan opiskelija ottaa kokonaisvastuun arvioinnista. Lisäksi hankkeen työntekijältä vaaditaan aikaa opiskelijan ohjaukseen ja perehdytykseen. Jos vapaaehtoiset ohjaajat ohjeistavat kerholaisten ja keräävät kerholaistilta kyselylomakkeet, tulee heidänkin perehdytykseen varata aikaa. Rahallisia resursseja arviointiin voidaan varata, mikäli halutaan hyödyntää verkossa maksullisia arviointiohjelmiä.

Arviointisuunnitelma tulee tarkastaa aina toimintakauden alkaessa ja aina kun sitä muokataan. Arviointiin tulee varata riittävät resurssit, jotta se palvelee mahdollisimman hyvin koko hankkeen tavoitteita.

5 Arvioinnin toteutus

Palautetta kerätään kyselylomakkeiden avulla, jotka löytyvät tämän suunnitelman viimeisestä kappaleesta. Tässä luvussa esitellään myös muita tapoja kerätä arviointia, jolloin siitä saatu tieto on monipuolisempaa.

Lapset

Kaikki lapset eivät osaa lukea tai kirjoittaa, jolloin ohjaajien tulee toteuttaa kysely koko ryhmälle eri tavalla. Tässä tilanteessa ohjaaja lukee kysymykset ääneen ja ohjaa lapsia vastaamaan oman mielipiteen mukaisesti. Vastausvaihtoehdot ovat symboloitu ryhmille tutuilla hymynaamoilla. Hymynaamojen merkitys on kuitenkin käytävä vielä yhdessä läpi ennen arvioinnin toteuttamista. Kysymyksen vastataan näyttämällä hymynaamaa, jota vastaus edustaa. Avoimia kysymyksiä voidaan kysyä jokaiselta kerholaiselta yksitellen, haastattelun omaisesti. Toisaalta kerholaisille kohdistetut avoimet kysymykset ovat sen luonteisia, että koko ryhmä voi pohtia niitä myös ääneen yhdessä.

Lapsilta kerätään arviointia myös pitkin toimintakautta. Tätä varten on esimerkiksi hymynaama-arviointi, jota monet ryhmät käyttävätkin. Vanhempien lasten ryhmissä tätä kuitenkin pidetään lapsellisena menetelmänä. Tällaisissa tapauksissa yksilöllinen keskustelu kerholaisten kanssa on tärkeää. Kerholaisilta on hyvä kysyä luottamuksellisesti hänen mielipiteitään kerhosta ja siellä tapahtuvasta toiminnasta.

Kerholaisten osallisuutta mitataan esimerkiksi osallistumiskerroissa. Kerho-ohjaajat merkitsevät erilliseen kaavakkeeseen kuinka monta lasta on ollut pois ja mahdollinen syy poissaoloon. Tämä osoittaa konkreettisesti toiminnan vaikuttavuutta. Osallistumiskerrat merkitään suunnitelman liitteenä olevaan taulukoon.

Lasten suullinen palaute tulisi aina kerätä ylös. Lapset saattavat suullisesti toiminnan ohessa antaa palautetta, joka tulisi edes muutamalla lauseella kirjata ylös. Kaikki pienetkin kommentit ja eleet antavat toiminnasta kokonaiskuvaa, jota voi esittää esimerkiksi rahoittajalle.

Huoltajat

Huoltajilta kerätään arviointia pääosin sähköpostitse kyselylomakkeen muodossa. Huoltajien kohdalla tulee harkita kyselyn tekemistä jonkin verkossa tehtävän kyselyohjelman avulla, sillä se on vaivattomampi tapa kuin täyttää ja lähettää lomake Word-tiedostona. Samalla vastaajien anonymiteetti säilyy. Jos ohjaajat tapaavat huoltajat ennen joulua kasvatusten, he voivat kerätä arvioinnin kyselylomakkeen avulla.

Myös huoltajille tulee korostaa palautteenannon merkitystä pitkän toimintakauden. Vapaaehtoisille ohjaajille tulee ohjeistaa, että huoltajilta saadut suulliset palautteet tulee välittää eteenpäin esimerkiksi sähköpostin kautta hankkeen työntekijälle.

Mikäli kyselylomakkeen täyttäminen tai huoltajien tavoittaminen on hankalaa, voidaan harkita arvioinnin kysymistä suullisesti puhelimen välityksellä tai muuttaman lauseen arviointina sähköpostitse.

Ohjaajat

Vapaaehtoisilta ohjaajilta kerätään arviointia kahdesti vuodessa ohjaajatapaamisten yhteydessä kyselylomakkeilla.

Arvioinnista saisi antoisampaa kaikille osapuolille, mikäli resurssit riittävät sen toiminnalliseen keräämiseen. Esimerkkinä tästä on menetelmä, jonka avulla toisten ajatuksia pääsee anonymisti kommentoimaan. Menetelmässä kirjoitetaan fläppipaperille muutamia sanoja tai teemoja, joita halutaan arvioida. Ohjaajat kirjoittavat fläpille omia ajatuksiaan paperissa olevasta sanasta tai teemasta. Ohjaajia kehoitetaan kiertämään kaikki fläpit useamman kerran läpi ja laittamaan kommentteja sekä ajatuksia mitä muiden kommentteista on tullut mieleen. Tämän menetelmän avulla arviointi tapahtuisi nimettömästi.

Yhteistyökumppanit

Sidosryhmiltä palautetta kerätään kyselylomakkeilla. Olennaista on korostaa palautteenannon merkitystä myös pitkän toimintakautta. Sidosryhmän tekemä arviointi on tiivis kokonaisuus, joka on helppo ja mielekäs täyttää.

Sidosryhmien edustajia voi pyytää täyttämään kyselylomakkeen esimerkiksi sähköpostitse tai lounaan yhteydessä. Mikäli kysely tehdään sähköpostitse, on hyvä miettiä verkkopohjaisen kyselyalustan käyttöä.

6 AIKATAULU

Oheista arvioinnin aikataulusta näkee kuukauden tarkkuudella milloin tulee tehdä ja mitä. Aikataulua tulee muokata aina tarpeen mukaan.

Tammikuu: Opiskelijan rekrytoiminen kevään arviointitehtäviin

Helmikuu: TVS:n kirjoittaminen

Maaliskuu: TVS:n palauttaminen

Huhtikuu: Kyselylomakkeiden täyttäminen ja analyysi, raportointi, RAY:n raportit

Toukokuu: Toiminnan kehittämissuunnitelma arvioinnin pohjalta

Kesäkuu:

Heinäkuu:

Elokuu: Arviointisuunnitelman läpikäyminen ja muokkaaminen, vapaaehtoisten ohjaajien perehdyttäminen arviointiin

Syyskuu:

Lokakuu:

Marraskuu: Kyselylomakkeiden tarkistus ja muokkaaminen(ennen arvionnin toteutusta)

Joulukuu: Kyselylomakkeiden täyttäminen (muut paitsi yhteistyökumppanit) ja analyysi, raportointi

7 LÄHTEET

Aalto-Kallio, Mervi & Saikkonen, Paula & Koskinen-Ollonqvist, Pirjo 2009. Arvioinnin kartalla. Matka teoriasta käytäntöön. Terveyden edistämisen keskuksen julkaisuja 7/2009.

Kontkanen, Kaisa. Haastattelu 2.2.2016. Joensuu.

RAY 2015. Vaikuttavaa! -kiertueen työpaja. 22.10.2015. Joensuu: Sokos Hotel Kimmel.

8 KYSELYLOMAKKEET JA LIITTEET

1. Kerholaisten kyselylomake
2. Huoltajien kyselylomake
3. Ohjaajien kyselylomake
4. Yhteistyökumppaneiden kyselylomake
5. Poissaolotaulukko

Heippa kerholaiset!

Tämä kyselylomake on tarkoitettu Minä olen tärkeä -pienryhmien kerholaisille. Vastaamalla kyselyyn autat meitä kehittämään toimintaa. Kiitos jo etukäteen! ☺

Vastaa väittämiin asteikoilla 1–4.

- 1: täysin eri mieltä   2: osittain eri mieltä
- 3: osittain samaa mieltä   4: täysin samaa mieltä
- ? : en osaa sanoa

Ympyröi vastauksesi.

1. Tykkään käydä kerhossa

1   2   3   4   ?

2. Olen saanut päättää asioista kerhossa

1   2   3   4   ?

3. Olen saanut uusia kavereita kerhossa

1   2   3   4   ?

4. Kerhossa on turvallista olla

1   2   3   4   ?

5. Olen noudattanut laatimiamme sääntöjä

1   2   3   4   ?

6. Voin olla oma itseni kerhossa

1   2   3   4   ?

7. Tunnen kuuluvani porukkaan

1   2   3   4   ?

8. Kaikkia kerholaisia huomioidaan saman verran

1   2   3   4   ?

9. Voin luottaa ohjaajiin

1   2   3   4   ?

10. Voin luottaa muihin kerholaisiin

1   2   3   4   ?

11. Haluan jatkaa kerhossa myös jatkossa

1   2   3   4   ?

Mielestäni kolme parasta asiaa kerhossa on...

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____

Terveisiä omille kerhonohjaajille!

Vapaa sana!

Kiitos vastauksista!

Hyvät kerholaisten huoltajat!

Tämän kyselylomakkeen avulla keräämme tietoa Minä olen tärkeä - pienryhmätoiminnasta. Kyselyistä saatujen vastausten perusteella kehittämme toimintaa nousseiden tarpeiden mukaisesti. Kyselyjä käsitellään anonyymisti. Kiitos vastauksista jo etukäteen!

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla 1–5.

1: täysin eri mieltä, 2: osittain eri mieltä, 3: ei samaa, eikä eri mieltä, 4: osittain samaa mieltä, 5: täysin samaa mieltä, ?: en osaa sanoa/ei kokemusta

Ympyröi valitsemasi vastausvaihtoehto. Voit perustella vastauksiasi kysymyksen alle tai paperin toiselle puolelle.

1. Tiedän mitä kerhossa tehdään

1   2   3   4   5   ?

2. Lapsi oli helppo saada innostumaan kerhosta

1   2   3   4   5   ?

3. Lapsi lähtee mielellään kerhoon

1   2   3   4   5   ?

4. Kerhotilan sijainti on ollut hyvä

1   2   3   4   5   ?

5. Kerhojen kokoontumisaika on ollut sopiva

1   2   3   4   5   ?

6. Viestintä on ollut sujuvaa kerhon ohjaajien kanssa

1   2   3   4   5   ?

7. Viestintä on ollut sujuvaa hankkeen työntekijän kanssa

1   2   3   4   5   ?

8. Minä olen tärkeä -kerho on tärkeä lapseni tulevaisuutta ajatellen

1   2   3   4   5   ?

9. Haluan, että lapseni jatkaa kerhotoiminnassa myös jatkossa

1   2   3   4   5   ?

Vastaa kysymyksiin ja perustele vastauksesi.

Mitä kautta kuulin kerhosta?

Lapseni käytös jokapäiväisessä arjessa on muuttunut kerhotoiminnan aikana.

- kyllä
- ei
- en osaa sanoa

Jos muutosta on tapahtunut, miten se on ilmennyt?

Terveiset kerhon ohjaajille!

Risuja ja ruusuja toiminnasta. Sana on vapaa!

Kiitos vastauksista!

Hyvät ohjaajat!

Tämän kyselyn avulla keräämme tietoa Minä olen tärkeä -toiminnasta. Kyselyistä saatujen tietojen pohjalta pystymme kehittämään toimintaa vastauksista nousseiden tarpeiden mukaisesti. Kyselyyn vastataan anonyymisti ja kaikkia tietoja käsitellään luottamuksellisesti. Kiitos vastauksista jo etukäteen!

Vastaa annettuihin väitteisiin asteikolla 1–5.

1: täysin eri mieltä, **2:** osittain eri mieltä, **3:** ei samaa, eikä eri mieltä, **4:** osittain samaa mieltä, **5:** täysin samaa mieltä, **?:** en osaa sanoa/ei kokemusta

Ympyröi vastauksesi. Voit perustella vastauksiasi kysymyksen viereen tai lomakkeen takaosaan.

1. Olen saanut tarpeeksi tukea omaan ohjaustyöhöni

1   2   3   4   5   ?

2. Vapaaehtoistehtäviin perehdytys oli riittävä

1   2   3   4   5   ?

3. Toiminnalle on määritelty selkeät tavoitteet

1   2   3   4   5   ?

4. Ohjaajien tehtävät on määritelty selkeästi

1   2   3   4   5   ?

5. Ohjaajien vastuut on määritelty selkeästi

1   2   3   4   5   ?

6. Kaikki kerhot ovat samanarvoisia

1   2   3   4   5   ?

7. Kaikki ohjaajat ovat samanarvoisia

1   2   3   4   5   ?

8. Viestintä on ollut sujuvaa hankkeen työntekijän kanssa

1   2   3   4   5   ?

9. Toimintaan on varattu riittävästi resursseja

1   2   3   4   5   ?

10. Toiminta auttaa ja tukee lasten arkea

1   2   3   4   5   ?

11. Ohjaajatapaamiset ovat tukeneet vapaaehtoistyötäni

1   2   3   4   5   ?

12. Ohjaajatapaamisten vierailijat ovat olleet hyödyllisiä

1   2   3   4   5   ?

13. Tiedän mistä saan lisätietoa ja tukea ohjaajuuteen liittyen

1   2   3   4   5   ?

Vastaa annettuihin väitteisiin ja perustele vastauksesi.

14. Kerhon lasten käyttäytymisessä on tapahtunut kerhotoiminnan aikana muutosta.

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Miten tämä on ilmennyt?

---

15. Olen kiinnostunut jatkamaan vapaaehtoistyötä Joensuun Pelastakaa Lapset ry:llä.

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Miksi?

---

16. Toiminnassa säilyttämisen arvoista...

---

17. Kehittämissideoita jatkoa ajatellen...

Kiitos vastauksista!

Hyvät yhteistyökumppanit!

Tämän kyselyn avulla keräämme tietoa Minä olen tärkeä -pienryhmätoiminnasta sidosryhmien näkökulmasta. Kyselystä saatujen vastausten avulla kehitämme toimintaa. Kiitos vastauksista jo etukäteen!

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla 1–5.

1: täysin eri mieltä, 2: osittain eri mieltä, 3: ei samaa, eikä eri mieltä, 4: osittain samaa mieltä, 5: täysin samaa mieltä, ?: en osaa sanoa/ei kokemusta

Ympyröi vastauksesi. Voit perustella vastauksiasi kysymyksen viereen tai kyselylomakkeen takaosaan.

1. Joensuun Pelastakaa Lapset ry on tärkeä yhteistyökumppani

1   2   3   4   5   ?

2. Organisaatioidemme välillä on riittävästi yhteydenpitoa

1   2   3   4   5   ?

3. Tunnen Minä olen tärkeä -pienryhmätoiminnan

1   2   3   4   5   ?

4. Tiedän Minä olen tärkeä -pienryhmätoiminnan tavoitteet

1   2   3   4   5   ?

5. Yhteistyö on organisaationi kannalta kannattavaa

1   2   3   4   5   ?

6. Minä olen tärkeä -pienryhmätoiminta hyödyttää omaa työtäni

1   2   3   4   5   ?

7. Minä olen tärkeä -pienryhmätoiminta tavoittaa sille määritellyn kohde-ryhmän

1   2   3   4   5   ?

8. Minä olen tärkeä -pienryhmätoiminta on laadukasta

1   2   3   4   5   ?

9. Minä olen tärkeä -pienryhmätoimintaa tarvitaan myös jatkossa

1   2   3   4   5   ?

Sana on vapaa!

KIITOS VASTAUKSISTA!

POISSAOLOTAULUKKO

Päivämäärä	Poissaolojen lkm ja syy	Päivämäärä	Poissaolojen lkm ja syy